МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра банківської справи

Допущено до захисту

Завідувач кафедри_____Л. В. Жердецька

“_____” _____ 2026 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньо-професійною програмою
«Міжнародний банківський бізнес»
на тему:

«Кредитування аграрного сектору України в умовах воєнного стану»

Виконала: студентка 4-го курсу, групи 3
ОП «Міжнародний банківський бізнес»
БУГАЙОВА Владислава Станіславівна

_____

Керівник: к.е.н., доцент
СЕРГЄЄВА Олена Степанівна

_____

ОДЕСА – 2026

АНОТАЦІЯ

Бугайова В.С. «Кредитування аграрного сектору України в умовах воєнного стану». Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2026.

У роботі здійснено комплексне дослідження теоретичних, методичних та прикладних аспектів кредитування аграрного сектору України в умовах воєнного стану. Обґрунтовано актуальність теми через стратегічну роль агросектору у забезпеченні продовольчої та економічної безпеки держави, а також високий рівень ризиків, що виникають у процесі кредитування агропідприємств.

Розкрито економічну сутність аграрного сектору як об’єкта кредитування та його значення для розвитку економіки України. Проаналізовано нормативно правове регулювання кредитування агросектору, визначено його сильні та слабкі сторони. На основі аналізу діяльності АТ «ПроКредит Банк» охарактеризовано його роль у підтримці агропідприємств та досліджено практику оцінки кредитоспроможності клієнтів у кризових умовах.

Особливу увагу у дослідженні було приділено аналізу моделей кредитного забезпечення аграрних підприємств у країнах лідерах світового ринку - Китаї, Індії, США, Бразилії та Європейському Союзі. Визначено, що адаптація досвіду країн лідерів до українських реалій у післявоєнний період створить основу для формування ефективної системи фінансування, здатної забезпечити стабільність, інноваційність та конкурентоспроможність АСУ.

У роботі окреслено основні проблеми та перспективи кредитування аграрного сектору України під час війни та запропоновано напрями вдосконалення кредитної політики у післявоєнний період.

Ключові слова: аграрний сектор, кредитування, кредитоспроможність, банківська система, АТ «ПроКредит Банк», кредитний ризик, післявоєнне відновлення, міжнародний досвід.

ANNOTATION

Buhaiova V.S. «Lending to the Agricultural Sector of Ukraine under Martial Law». Qualification work for a bachelor's degree in "Finance, Banking and Insurance" - Odessa National University of Economics. Odesa, 2026.

This thesis presents a comprehensive study of the theoretical, methodological, and applied aspects of lending to the agricultural sector of Ukraine under martial law. The relevance of the topic is substantiated by the strategic role of the agrarian sector in ensuring the country's food and economic security, as well as the high level of risks arising in the process of financing agricultural enterprises.

The economic essence of the agrarian sector as an object of lending and its importance for the development of Ukraine's economy is revealed. The regulatory framework of agricultural lending is analyzed, highlighting its strengths and weaknesses. Based on the analysis of the activities of JSC "ProCredit Bank," its role in supporting agricultural enterprises is characterized, and the practice of assessing clients' creditworthiness in crisis conditions is examined.

Special attention in the study was devoted to the analysis of credit provision models for agricultural enterprises in the leading countries of the global market - China, India, the United States, Brazil, and the European Union. It was determined that adapting the experience of these leaders to Ukrainian realities in the post war period will create the foundation for building an effective financing system capable of ensuring stability, innovation, and competitiveness of the agricultural sector of Ukraine.

The thesis outlines the main problems and prospects of lending to the agricultural sector of Ukraine during wartime and proposes directions for improving credit policy in the post-war recovery period.

Keywords: agricultural sector, lending, creditworthiness, banking system, ProCredit Bank, credit risk, post-war recovery, international experience.

ЗМІСТ

ВСТУП 5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ 7
1.1. Економічна сутність аграрного сектору як об’єкта кредитування та його роль у розвитку економіки України 7
1.2. Нормативно-правове регулювання кредитування аграрного сектору в Україні17
Висновки до розділу 1 25
РОЗДІЛ 2 ОЦІНЮВАННЯ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 27
2.1. Оцінювання аграрного сектору України в умовах воєнного стану 27
2.2. Економічна характеристика АТ «ПроКредит Банк» та його роль у підтримці АСУ 39
2.3. Оцінювання кредитоспроможності аграрних підприємств у діяльності АТ «ПроКредит Банк» 55
Висновки до розділу 2 65
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ 68
3.1. Міжнародний досвід оцінки та управління кредитними ризиками в аграрному секторі 68
3.2. Основні проблеми та перспективи кредитування аграрного сектору України під час війни 74
Висновки до розділу 3 82
ВИСНОВКИ 84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 88

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Аграрний сектор України є стратегічною галуззю, що забезпечує продовольчу безпеку, валютні надходження та соціальну стабільність. В умовах воєнного стану його значення зростає, адже саме агропромисловий комплекс залишається одним із небагатьох секторів, здатних підтримувати макрофінансову стійкість держави. Проте функціонування аграрних підприємств супроводжується високими ризиками, що зумовлює потребу у надійних механізмах фінансування та кредитної підтримки. Проблематика кредитування агросектору активно досліджується економістами, однак низка аспектів залишається недостатньо вивченою, зокрема питання оцінки кредитоспроможності агропідприємств у кризових умовах та адаптації банківських інструментів до викликів війни. Це визначає актуальність теми дипломної роботи.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних основ та практичних механізмів кредитування аграрного сектору України, аналіз сучасного стану його фінансування в умовах воєнного стану та розробка напрямів удосконалення кредитної політики у післявоєнний період.

Для досягнення мети поставлено такі *завдання*:

- дослідити економічну сутність аграрного сектору як об’єкта кредитування та його роль у розвитку економіки України;
- визначити особливості нормативно-правового регулювання кредитування аграрного сектору України;
- проаналізувати сучасний стан аграрного сектору України в умовах війни;
- оцінити діяльність АТ «ПроКредит Банк» та його роль у підтримці агропідприємств;
- з’ясувати методи оцінки кредитоспроможності аграрних підприємств у практиці АТ «ПроКредит Банк»;
- узагальнити міжнародний досвід управління кредитними ризиками;

- обґрунтувати основні проблеми та перспективи кредитування аграрного сектору України у післявоєнний період.

Об'єктом дослідження є процес кредитування аграрного сектору України в умовах воєнного стану.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади оцінки кредитоспроможності аграрних підприємств, а також механізми вдосконалення кредитної політики банківських установ.

Методи дослідження. У роботі використано методи економічного аналізу, порівняльного аналізу, статистичного узагальнення, системного підходу, а також методи графічного та табличного представлення даних.

Інформаційною базою дослідження стали наукові публікації та монографії вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правові акти України, матеріали міжнародних організацій (МВФ, Світового банку, ЄБРР), статистичні дані Державної служби статистики України, аналітичні звіти Національного банку України, фінансова звітність АТ «ПроКредит Банк», а також галузеві огляди та публікації профільних медіа.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна бакалаврська робота є самостійно виконаним дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. За темою кваліфікаційної роботи була опублікована наукова фахова стаття на тему «Аграрний сектор України та банківське кредитування: виклики воєнного часу» у Науковому віснику ОНЕУ, №6, 2026 рік.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (79 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 95 сторінок. Основний зміст викладено на 80 сторінках. Робота містить 10 таблиць, 26 рисунків.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

1.1. Економічна сутність аграрного сектору як об'єкта кредитування та його роль у розвитку економіки України

Сучасний етап розвитку аграрного сектору України (АСУ) характеризується його трансформацією з ізольованої галузі виробництва в стратегічний, високотехнологічний та інтегрований сегмент глобальної фінансово-економічної системи. Еволюція наукових підходів до розуміння сутності сільського господарства свідчить про поступовий відхід від сприйняття його як сукупності окремих господарств на користь концепції цілісного ланцюга створення доданої вартості. У світовій економічній думці цей процес заклав фундамент для переосмислення ролі сільськогосподарського виробництва, яке сьогодні неможливо розглядати поза межами його тісного взаємозв'язку з фінансовими інститутами, логістичними мережами та переробними потужностями.

Економічна сутність АСУ проявляється у його здатності поєднувати виробничі, фінансові та ринкові процеси в єдину систему, орієнтовану на створення доданої вартості, забезпечення продовольчої безпеки та отримання прибутку. Вона характеризується такими ключовими рисами, які представлені на рис. 1.1.

Крім того, важливою характеристикою аграрного сектору є його мультифункціональність, що проявляється у поєднанні виробничої, соціальної, екологічної та економічної складових. Це зумовлює необхідність комплексного підходу до його розвитку та державного регулювання.

Вперше концепція системного підходу до сільського господарства була запропонована у 1957 році гарвардськими вченими Дж. Девісом та Р. Голдбергом [6]. У своїй праці «Концепція агробізнесу» вони обґрунтували, що сучасне аграрне виробництво неможливо розглядати окремо від галузей, які постачають ресурси, та

галузей, що здійснюють переробку і збут. Такий підхід підкреслює цілісність агробізнесу як єдиного виробничо-збутового ланцюга.

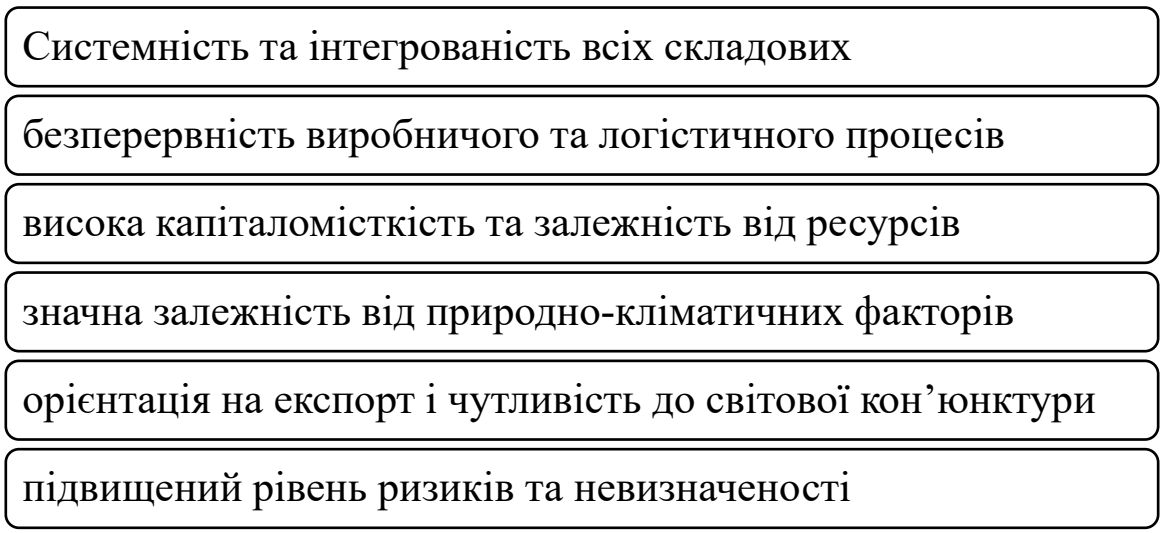

Рис.1.1 Економічна сутність та ключові характеристики АСУ

Джерело: складено авторкою за матеріалами [21,79]

У вітчизняній науковій школі тривалий час панував термін «агропромисловий комплекс» (АПК), який акцентував увагу на технологічних зв'язках. Проте в умовах ринкової трансформації економіки України науковці (П. Саблук, В. Амбросов, Ю. Лупенко та ін.) [31,66] почали використовувати категорію «агробізнес», яка значно ширше розкриває підприємницьку природу діяльності в цьому секторі.

У межах функціонального підходу агробізнес трактується як форма підприємницької діяльності, що охоплює не лише виробництво продукції, а й суміжні сфери, зокрема забезпечення ресурсами, переробку та збут. Представники [66] цього підходу акцентують увагу на підприємницькій природі агробізнесу та його орієнтації на отримання прибутку.

Науковець Месель–Веселяк В. [49,66] розглядає агробізнес як складну багаторівневу систему економічних відносин. У цьому контексті він охоплює взаємодію різних суб'єктів – виробників, переробних підприємств, логістичних компаній, фінансових установ і держави, що забезпечують функціонування

агропродовольчого ринку. Такий підхід підкреслює інтеграційний характер агробізнесу та його залежність від інституційного середовища.

Для узагальнення підходів до визначення поняття «агробізнес» доцільно систематизувати їх у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Наукові підходи до визначення поняття «агробізнес»

Автор	Визначення
Р. Голдберг [6]	Агробізнес – це сукупність усіх видів діяльності, пов'язаних із виробництвом засобів для сільського господарства, виробництвом продукції, її зберіганням, переробкою та реалізацією
П. Саблук [66]	Агробізнес розглядається як система взаємопов'язаних галузей, що забезпечують виробництво, переробку та доведення продукції до споживача
Ю. Лупенко [49]	Агробізнес – це сукупність економічних відносин у сфері виробництва, переробки та реалізації аграрної продукції
М. Кропивко та В. Месель-Веселяк [47,48,49,66]	Агробізнес як інтегрована система, що охоплює виробничі, логістичні, фінансові та торговельні процеси

Джерело: складено авторкою за матеріалами [6;47;48;49;66]

Як видно з таблиці 1.1, більшість науковців розглядають сучасну діяльність в аграрному секторі як інтегровану систему, що охоплює всі етапи створення доданої вартості. Узагальнення дозволяє зробити висновок, що аграрний сектор є комплексною системою, яка поєднує виробничі, фінансові та ринкові процеси.

У цьому контексті особливого значення набуває роль кредитування, адже саме воно забезпечує доступ агровиробників до необхідних ресурсів, підтримує їхню ліквідність та дозволяє інтегрувати виробничі й ринкові процеси в єдину систему. Кредитні потоки виступають не лише джерелом фінансування, а й механізмом, що гарантує безперервність виробничого циклу та стійкість аграрного бізнесу в умовах ризиків і економічної нестабільності.

У межах дослідження кредитування АСУ особливого значення набуває не просто перелік учасників, а характер їхніх взаємозв’язків, де фінансові потоки виступають інтегруючим фактором. З погляду банківського нагляду та управління ризиками, аграрний сектор розглядається як динамічний об’єкт, де банківська установа забезпечує безперервність виробничого циклу через трансформацію грошових ресурсів у біологічні та товарні активи.

Для візуалізації механізму функціонування галузі як об’єкта фінансування та визначення ролі кредиту в забезпеченні операційної стійкості, доцільно представити схему взаємодії учасників ринку (рис. 1.1). Ця модель демонструє перехід від ресурсного забезпечення до реалізації кінцевої продукції, де кожна ланка ланцюга доданої вартості потребує специфічних інструментів підтримки ліквідності.

Рис.1.2 Схема взаємодії учасників ринку в процесі кредитування АСУ

Джерело: складено авторкою за матеріалами [45;71]

Представлена на рис.1.2 схема візуалізує циклічність фінансових та виробничих процесів в аграрному секторі, де банківська установа через надання кредитних ресурсів виступає фундаментальним джерелом ініціації операційного циклу.

Взаємодія учасників у межах цієї схеми базується на тісному переплетенні фінансових потоків та технологічних етапів. На початковій стадії банк забезпечує фінансову спроможність сектору, спрямовуючи капітал постачальникам ресурсів для закупівлі насіння, техніки та добрив, що дозволяє виробнику нівелювати капіталомісткість входу у сезон.

Безпосередній зв'язок банку з АСУ регулює дефіцит обігових коштів, трансформуючи грошову форму вартості у біологічні активи, які є специфічним об'єктом застави та ключовим етапом створення доданої вартості. Результатом цього процесу є готова продукція, яка через логістичні ланцюги надходить на внутрішні та зовнішні ринки збуту, де її реалізація забезпечує надходження виручки.

Замикання циклу відбувається у момент повернення грошових коштів від ринків збуту до агровиробника, що дозволяє останньому виконати зобов'язання перед банком та акумулювати ресурси для початку наступного виробничого періоду.

Таким чином, схема демонструє, що кредитування є не просто фінансовим інструментом, а «паливом» для всього ланцюга доданої вартості, де порушення фінансування на будь-якому етапі призводить до зупинки всього механізму, підкреслюючи роль банківського сектору як гаранта безперервності відтворення в АСУ.

У сучасних умовах АСУ включає широкий спектр взаємопов'язаних видів економічної діяльності, серед яких ключовими є:

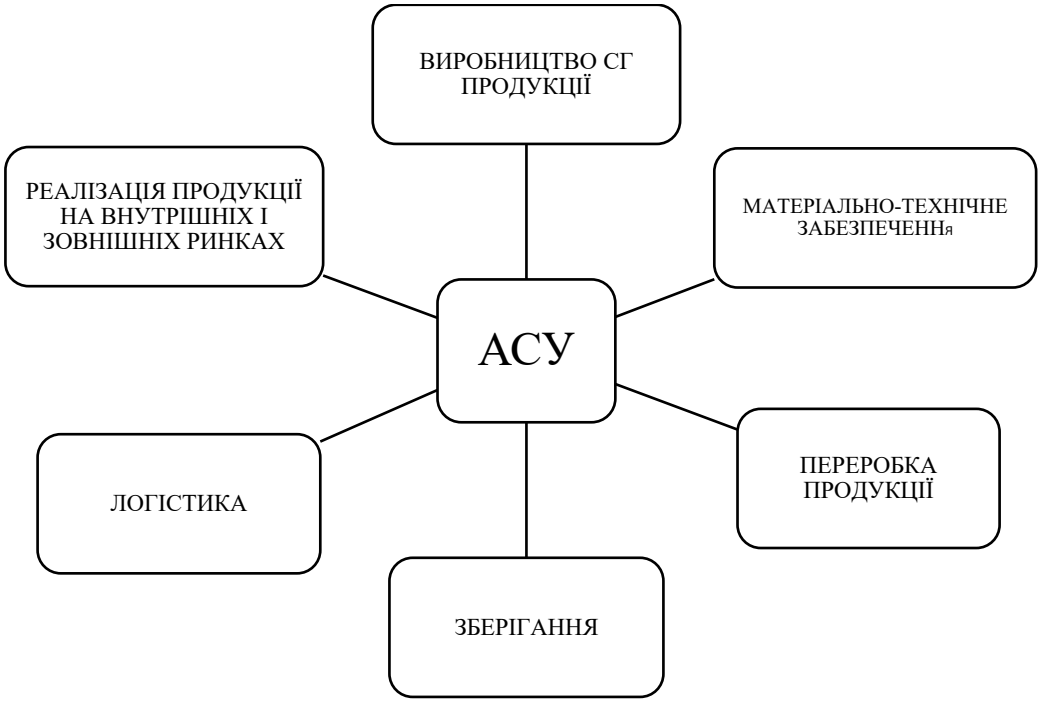

Рис.1.3 Основні складові та види діяльності АСУ

Джерело: складено авторкою за матеріалами [25;65]

Отже, взаємозв'язок зазначених складових забезпечує безперервність функціонування АСУ як єдиної системи. Кожен етап формує відповідну частку доданої вартості, що у сукупності визначає кінцевий економічний результат діяльності суб'єктів аграрного сектору.

Варто зазначити, що в сучасних умовах особливого значення набуває інтеграція окремих елементів АСУ, яка проявляється у формуванні вертикально інтегрованих структур. Такі структури поєднують виробництво, переробку та збут продукції в межах одного підприємства або групи компаній, що дозволяє підвищити ефективність управління, знизити витрати та мінімізувати ризики [48].

З метою систематизації основних складових АСУ його структуру доцільно представити у вигляді таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Структура АСУ за основними видами діяльності

Сфера АСУ	Основні види діяльності	Приклади
Виробництво	Рослинництво, тваринництво	Пшениця, кукурудза, молоко, м’ясо
Ресурсне забезпечення	Насіння, добрива, ЗЗР, техніка	Агрохімія, с/г техніка
Переробка	Харчова промисловість	Олія,борошно, м’ясні продукти
Зберігання	Елеватори, склади	Зерносховища
Логістика	Транспорт і перевезення	Залізниця, порти, авто
Збут	Внутрішній і зовнішній ринок	Експорт, супермаркети

Джерело: складено авторкою за матеріалами [21;25;67]

Таким чином, АСУ формує замкнений цикл створення доданої вартості «від поля до столу», у межах якого кожна ланка має вирішальне значення для забезпечення ефективності функціонування всієї системи. Порушення будь-якого елемента цього ланцюга призводить до мультиплікативного негативного ефекту для економіки, що проявляється у зниженні обсягів виробництва, зростанні витрат та втраті конкурентоспроможності.

Крім того, ефективність функціонування АСУ значною мірою залежить від рівня розвитку інфраструктури, зокрема транспортної, складської та логістичної. Недостатній розвиток цих елементів може стримувати реалізацію продукції, збільшувати витрати виробників і знижувати їх конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках [21].

Особливістю аграрного сектору є те, що основна частка доданої вартості формується не лише на етапі первинного виробництва, а й у процесі переробки, зберігання та реалізації продукції. Саме тому розвиток переробної промисловості та

логістичної інфраструктури є ключовими чинниками підвищення ефективності функціонування АСУ [36].

Важливим аспектом є також інноваційна складова. Впровадження сучасних технологій, таких як точне землеробство, автоматизація виробничих процесів, цифровізація управління та використання аграрних інформаційних систем, сприяє підвищенню продуктивності, зниженню витрат і покращенню якості продукції [8,16].

Роль аграрного сектору в економіці України є стратегічною та багатовимірною. Насамперед він виступає одним із ключових секторів, що забезпечує формування валового внутрішнього продукту країни [29,77]. Важливим є й те, що аграрний сектор не обмежується лише виробництвом сільськогосподарської продукції, а охоплює суміжні галузі – переробку, логістику та торгівлю, які створюють додану вартість і забезпечують комплексний розвиток економіки. Окрім цього, агробізнес відіграє провідну роль у формуванні експортного потенціалу держави, адже саме продукція аграрного походження традиційно становить значну частку зовнішньої торгівлі та визначає конкурентоспроможність України на світових ринках [22,74]. Подальший аналіз статистичних показників щодо внеску агросектору у ВВП та його частки в експорті буде розглянуто окремо, що дозволить більш детально оцінити масштаби та динаміку його впливу на економіку країни.

Україна займає провідні позиції на світових аграрних ринках, будучи одним із найбільших експортерів зернових і олійних культур [33]. Це визначає важливу геополітичну роль агробізнесу, оскільки стабільність постачання української продукції безпосередньо впливає на глобальну продовольчу безпеку, особливо в країнах, що розвиваються.

Водночас АСУ має значний мультиплікаційний ефект для економіки. Його розвиток стимулює суміжні галузі – машинобудування, транспорт, енергетику, торгівлю, фінансовий сектор. Кожна гривня, інвестована в аграрне виробництво, генерує додатковий попит у пов’язаних секторах, що сприяє загальному економічному зростанню. Суттєвим є також соціальний аспект. АСУ забезпечує зайнятість значної частини населення, особливо у сільській місцевості, формує

доходи домогосподарств і наповнює місцеві бюджети. Для багатьох регіонів України він є основою економічної активності та розвитку територій.

Разом з тим, функціонування АСУ супроводжується високим рівнем ризиків. До них належать сезонність виробництва, залежність від погодних умов, коливання світових цін, валютні ризики, а також логістичні обмеження. В умовах воєнного стану ці ризики суттєво посилилися та набули системного характеру. Основні ризики АСУ систематизовано в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Класифікація та характеристика ключових ризиків суб'єктів АСУ

Тип ризику	Описові параметри	Реалізація
Природно-кліматичний	Залежність від погодних умов	Посуха, заморозки
Економічний	Коливання цін і витрат	Зміна світових цін на зерно
Фінансовий	Обмежений доступ до капіталу	Дорогі кредити
Логістичний	Проблеми транспортування	Блокада портів
Воєнний	Вплив бойових дій	Мінування полів
Інституційний	Зміни державної політики	Квоти, регулювання

Джерело: складено авторкою за матеріалами [16;17;44]

Як видно з табл.1.3, ризики функціонування агробізнесу мають комплексний характер та суттєво посилилися в умовах воєнного стану, що негативно впливає на ефективність діяльності аграрних підприємств.

Повномасштабна війна спричинила значні втрати аграрного сектору. За оцінками міжнародних організацій, прямі збитки перевищують 10 млрд дол. США, тоді як непрямі втрати сягають близько 70 млрд дол. США [20]. Значні площі сільськогосподарських угідь стали непридатними для використання через мінування

або перебування в зоні бойових дій, що призвело до скорочення виробничого потенціалу.

Окремої уваги потребує трансформація логістичних ланцюгів. До 2022 року понад 90% експорту зернових здійснювалося через чорноморські порти. В умовах війни відбулося вимушене переорієнтування на альтернативні маршрути – залізничний транспорт, автомобільні перевезення та дунайські порти. Це призвело до зростання логістичних витрат, перевантаження інфраструктури та зниження рентабельності агровиробництва.

Структура АСУ також має свої особливості. Вона характеризується поєднанням великих агрохолдингів, середніх підприємств і малих фермерських господарств. Великі компанії забезпечують ефективність за рахунок масштабу, доступу до технологій і міжнародних ринків, тоді як малі та середні підприємства відіграють важливу роль у забезпеченні зайнятості та розвитку місцевих громад.

У сучасних умовах важливого значення набуває фінансове забезпечення агробізнесу. Через зростання витрат, втрату частини активів та підвищення ризиків доступ до фінансових ресурсів суттєво ускладнився. У зв’язку з цим кредитування стає ключовим інструментом підтримки безперервності виробничого процесу, забезпечуючи агропідприємства необхідними оборотними коштами для проведення посівної та збиральної кампаній.

Таким чином, АСУ є складною, динамічною та високоризиковою системою, яка відіграє визначальну роль у розвитку національної економіки. Його значення проявляється у формуванні ВВП, забезпеченні експортних надходжень, підтримці продовольчої безпеки та соціальної стабільності. В умовах воєнного стану його роль не лише зберігається, а й посилюється, що зумовлює необхідність удосконалення механізмів фінансової підтримки галузі, зокрема розвитку ефективної системи кредитування.

1.2. Нормативно-правове регулювання кредитування аграрного сектору в Україні

Нормативно-правове регулювання кредитування АСУ є ключовою передумовою забезпечення стабільного функціонування агробізнесу та його фінансової підтримки. З огляду на підвищений рівень ризиків, притаманних сільському господарству, ефективна законодавча база виступає визначальним інструментом забезпечення доступу аграрних підприємств до фінансових ресурсів, а також формування передбачуваного та прозорого середовища для кредитних відносин.

Суттєвий вплив на розвиток системи кредитування АСУ здійснюють органи державної влади, зокрема Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, Міністерство економіки та Міністерство аграрної політики та продовольства України. Вони формують нормативну базу державних програм підтримки, визначають механізми субсидування процентних ставок, надання грантів і державних гарантій, а також встановлюють порядок використання бюджетних коштів.

Система нормативно-правового регулювання кредитування АСУ має комплексний характер і включає сукупність законів, підзаконних нормативних актів, регуляторних вимог НБУ, а також державних і міжнародних програм підтримки. Вказана система визначає механізми надання кредитів, їх забезпечення, компенсації процентних ставок, а також розподіл ризиків між державою, банківськими установами та позичальниками.

Базовими елементами правового регулювання виступають положення Цивільного кодексу України [76] та Закону України «Про банки і банківську діяльність» [56]. Зокрема, ст. 1054 Цивільного кодексу України [76] визначає сутність кредитного договору як угоди, за якою банк або інша фінансова установа надає грошові кошти позичальнику на умовах повернення, строковості та платності. Водночас ст. 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [56] закріплює кредитування як одну з ключових операцій банківських установ.

Особливе місце у системі регулювання займають спеціалізовані нормативні акти, спрямовані на підтримку аграрного сектору. Зокрема, Закон України «Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку» [58] визначає стратегічні цілі, принципи та механізми формування державної аграрної політики, спрямованої на забезпечення продовольчої безпеки держави, підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору, підтримку сільськогосподарських виробників, розвиток сільських територій та інтеграцію аграрної сфери України до європейського економічного простору.

Важливу роль у практичній реалізації державної політики відіграють програми підтримки АСУ. Ключовим інструментом у цій сфері є державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» [61], яка передбачає компенсацію частини процентної ставки за кредитами для суб'єктів малого та середнього бізнесу.

У період воєнного стану програма була суттєво розширена та адаптована до потреб АСУ, що дозволило забезпечити фінансування посівних кампаній та підтримати ліквідність підприємств. Правові засади її реалізації визначаються постановами Кабінету Міністрів України [41,42,43,57], які регламентують порядок надання підтримки, критерії відбору позичальників та механізм взаємодії між державою і банками.

Додатковим інструментом стимулювання кредитування є механізм державних гарантій на портфельній основі, який дозволяє зменшити ризики банківських установ і розширити доступ аграріїв до фінансових ресурсів. Застосування такого механізму є особливо актуальним в умовах підвищеної невизначеності та сприяє активізації кредитної діяльності у секторі. Його правові засади визначені Постановою Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 723 «Про затвердження Порядку надання державних гарантій на портфельній основі» [43], яка встановлює порядок використання гарантій, критерії відбору позичальників та механізм взаємодії між державою і банками.

Отже, регуляторну функцію у сфері кредитування АСУ здійснює НБУ, який формує вимоги до оцінки кредитоспроможності позичальників, управління кредитними ризиками, формування резервів та достатності капіталу банків.

В умовах воєнного стану НБУ застосовує гнучкі підходи до регулювання, зокрема відповідно до Постанови Правління НБУ №23 від 25.02.2022 [54], що дозволило банківській системі адаптувати кредитні процеси до кризових умов. При цьому регулятор зберігає контроль за фінансовою стабільністю, що безпосередньо впливає на рівень доступності кредитних ресурсів для аграрних підприємств.

Таблиця 1.4

Основні елементи державного нормативно-правового регулювання кредитування АСУ

Нормативний акт / інструмент	Сутність регулювання	Значення для АСУ
Цивільний кодекс України [76]	Правові засади укладення кредитних договорів	Визначення прав та обов'язків сторін
Закон «Про банки і банківську діяльність» [56]	Регулювання банківської системи	Забезпечення функціонування кредитування
Закон України «Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку» [58]	Механізми державної підтримки	Здешевлення кредитів, підтримка аграріїв
Програма «5-7-9%» [61]	Компенсація відсоткових ставок	Підвищення доступності кредитів

Джерело: складено авторкою за матеріалами [56;58;61;76]

Узагальнення основних елементів державного нормативно-правового регулювання кредитування аграрного сектору України наведено в табл.1.4. Вона демонструє, що система має багаторівневий характер і поєднує загальне банківське законодавство із спеціалізованими інструментами державної підтримки. Це дозволяє адаптувати фінансові механізми до специфіки аграрного виробництва та підвищених ризиків галузі. Водночас у період воєнного стану регуляторна система зазнала суттєвої трансформації: зросла роль держави у фінансуванні аграрного сектору, що проявилося у домінуванні програм пільгового кредитування та субсидування процентних ставок. За оцінками аналітичних центрів, частка субсидованих кредитів у

гривневому корпоративному портфелі банків сягала близько 40%, що свідчить про перехід до моделі активного державного втручання у фінансовий ринок.

Разом із тим, функціонування системи кредитування у воєнний період супроводжується низкою викликів: підвищені кредитні ризики, логістичні обмеження, зростання вартості страхування, пошкодження виробничої та транспортної інфраструктури. Це зумовлює посилення вимог банків до позичальників, зокрема щодо забезпечення, прозорості діяльності та наявності альтернативних логістичних рішень. Додатковим фактором трансформації є курс України на європейську інтеграцію, що передбачає гармонізацію національного законодавства з нормами ЄС. Це формує нові вимоги до аграрних підприємств щодо якості продукції, екологічних стандартів та прозорості ланцюгів постачання, а також стимулює попит на довгострокові інвестиційні кредити.

Після узагальнення внутрішніх механізмів регулювання доцільно перейти до розгляду міжнародних програм підтримки, які відіграють не менш важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості АСУ. Саме вони доповнюють національні інструменти, забезпечуючи доступ до довгострокових ресурсів, інноваційних технологій та глобальних ринків, що дозволяє агробізнесу не лише долати наслідки війни, а й формувати основу для сталого розвитку у майбутньому.

Важливою складовою сучасної системи фінансування агробізнесу є участь міжнародних фінансових організацій, таких як Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський Союз та інші. Україна не може залишатися осторонь глобальних фінансових процесів, адже саме міжнародні інституції забезпечують доступ до довгострокових ресурсів, гарантій та інноваційних інструментів управління ризиками. Міжнародні аспекти агрокредитування формують додаткові можливості для модернізації виробництва, зниження вартості фінансування та інтеграції у світові ринки. У цьому контексті особливу роль відіграють дві ключові інституції системи ООН – Продовольча та сільськогосподарська організація (FAO) [11] та Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (IFAD) [13]. Їхня діяльність в Україні має різний характер, але разом вони формують комплексну

модель допомоги, яка поєднує екстрене реагування, відновлення та інвестиції у майбутнє.

FAO [11] зосереджується на коротко- та середньострокових заходах, спрямованих на стабілізацію аграрного виробництва. Організація реалізує програми екстреної допомоги та раннього відновлення, що включають підтримку дрібних фермерів, відновлення продуктивних активів, реабілітацію земель, пошкоджених війною, а також зменшення післязбиральних втрат. Одним із практичних прикладів є надання модульних зерносховищ місткістю 1 000 тонн кожне, що дозволяє забезпечити зберігання до 100 000 тонн зерна [35]. Крім матеріальної допомоги, FAO організовує навчальні заходи з фінансів, агрономії, маркетингу та переробки, приділяючи особливу увагу підтримці жінок-фермерів, молоді та внутрішньо переміщених осіб. Таким чином, FAO створює умови для збереження врожаю, зниження логістичних витрат та підвищення стійкості агросектору навіть у кризових умовах.

IFAD [13], своєю чергою, орієнтується на довгострокові інвестиції та розвиток. Україна стала членом цієї організації у 2024 році, і вже готується перший проєкт, старт якого заплановано на 2027 рік. Його мета полягає у підтримці дрібних фермерів та сільських громад через відновлення фермерської та іригаційної інфраструктури, розвиток ланцюгів доданої вартості, впровадження кліматично розумних практик та розширення доступу до фінансування для малих і середніх підприємств у сільському господарстві. IFAD робить акцент на соціальній інклюзивності, підтримуючи жінок, молодь, людей з інвалідністю та внутрішньо переміщених осіб. Це дозволяє не лише відновити виробничий потенціал, але й забезпечити інтеграцію українського агросектору у глобальні ринки.

Після розгляду діяльності FAO та IFAD у підтримці АСУ логічно перейти до аналізу ролі інших міжнародних фінансових інституцій, які забезпечують не лише гуманітарну чи екстрену допомогу, а й системні інвестиції у розвиток галузі. Якщо FAO та IFAD концентрується на збереженні виробничих активів та продовольчій безпеці, то наступним важливим етапом є залучення ресурсів від банків розвитку, які здатні забезпечити модернізацію та інтеграцію українського агробізнесу у

європейський економічний простір. Саме тут ключову роль відіграють Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) [62] та Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) [75].

Їхня підтримка має стратегічний характер: ЄБРР зосереджується на інноваціях, модернізації техніки та гармонізації українського законодавства зі стандартами ЄС, що дозволяє агровиробникам підвищувати конкурентоспроможність та виходити на нові ринки. ЄІБ, у свою чергу, забезпечує довгострокові кредитні лінії для аграрних підприємств, фінансує розвиток переробки, логістики та експортної інфраструктури, створюючи умови для стабільного зростання та інтеграції у європейські ланцюги постачання.

ЄБРР виступає найбільшим інституційним інвестором в Україні та активно підтримує аграрний сектор через програми модернізації виробництва, впровадження інновацій та гармонізацію стандартів із вимогами ЄС. Його діяльність спрямована на підвищення конкурентоспроможності українських агровиробників, розвиток переробки та інтеграцію у європейські ринки. Особливу увагу ЄБРР приділяє фінансуванню технічного оновлення фермерських господарств, надаючи кредити з компенсацією частини основного боргу, що дозволяє аграріям інвестувати у сучасну техніку та енергоощадні технології. Крім того, банк реалізує консультативні програми, які допомагають бізнесу адаптуватися до європейських вимог щодо безпечності харчових продуктів та екологічної стійкості.

ЄІБ, як офіційний банк Європейського Союзу, забезпечує довгострокові кредитні лінії для аграрних підприємств та інфраструктурних проєктів. Його підтримка охоплює розвиток логістики, експортної інфраструктури та переробки, що є критично важливим для інтеграції українського агросектору у глобальні ланцюги постачання. ЄІБ також співпрацює з урядами країн ЄС у наданні грантових компонентів, які зменшують фінансове навантаження на агровиробників. Завдяки цьому українські підприємства отримують доступ до дешевших ресурсів, що дозволяє їм планувати інвестиції на тривалий період та забезпечувати стабільність виробництва навіть у складних економічних умовах.

Таким чином, діяльність ЄБРР та ЄІБ демонструє перехід від екстреної підтримки до стратегічних інвестицій у розвиток аграрного сектору України. Якщо FAO та IFAD забезпечують базову стійкість та соціальну інклюзивність, то ЄБРР і ЄІБ формують фінансову основу для модернізації, технологічного оновлення та інтеграції у європейський економічний простір.

З метою систематизації розглянутих програм міжнародної підтримки аграрного сектору України доцільно представити їх у порівняльній таблиці, яка дозволить чітко виділити інституції, інструменти та значення для українських агровиробників.

Таблиця 1.5

Порівняльна таблиця програм міжнародної підтримки АСУ

Інституція	Основні інструменти	Значення для України
FAO [11]	Екстрена допомога, відновлення земель, підтримка дрібних фермерів	Забезпечує продовольчу безпеку та стійкість агросектору під час війни
IFAD [13]	Довгострокові проєкти, інфраструктура, кліматично розумні практики	Підтримує відновлення сільських громад та інтеграцію у глобальні ринки
ЄБРР [62]	Інновації, модернізація техніки, інтеграція до ринку ЄС	Підвищує конкурентоспроможність агробізнесу, стимулює інвестиції та технологічний розвиток
ЄІБ [75]	Довгострокові кредити, інфраструктура, переробка	Забезпечує стабільне фінансування, підтримує експорт та розвиток логістики

Джерело: складено авторкою за матеріалами [11;13;62;75]

Міжнародні програми підтримки АСУ взаємодоповнюють одна одну: одні забезпечують негайну допомогу та відновлення, інші – стратегічні інвестиції та розвиток. Це дозволяє українському агросектору не лише виживати у складних

умовах війни, а й формувати основу для стійкого економічного зростання та інтеграції у глобальний фінансовий простір.

З метою систематизації розглянутих раніше складових нормативно-правового регулювання кредитування АСУ представимо їх у вигляді узагальнюючої таблиці, що дозволяє чітко виділити рівні регулювання, основні нормативні акти та їх значення для агробізнесу.

Таблиця 1.6

Рівні нормативно-правового регулювання кредитування АСУ

Рівень регулювання	Основні нормативні акти/ програми	Значення для АСУ
Конституційно-законодавчий	Конституція України, Цивільний кодекс, Закон «Про банки і банківську діяльність»	Формують базу для заставного забезпечення та кредитних відносин
Спеціальний аграрний	Закон «Про державну підтримку сільського господарства України», Закон «Про фермерське господарство»	Забезпечують доступ фермерів до пільгового фінансування
Підзаконний/програмний	Постанови КМУ №28, №723, накази Мінфіну	Стимулюють розвиток малого та середнього агробізнесу
Регуляторний банківський	Положення НБУ №351, Постанова НБУ №58, методики стрес-тестування	Підвищують фінансову стійкість банків, що кредитують агросектор
Міжнародний	Угоди з ЄІБ, ЄБРР, програми FAO, IFAD	Підтримують модернізацію агросектору та інтеграцію у європейський фінансовий простір

Джерело: складено авторкою за матеріалами [11;13;56;58;61;62;75;76]

Нормативно-правове регулювання кредитування аграрного сектору України має багаторівневу структуру, що поєднує загальні законодавчі норми, спеціальні аграрні закони, державні програми підтримки, регуляторні вимоги НБУ та міжнародні угоди. Така система дозволяє забезпечити доступ агровиробників до фінансування навіть у кризових умовах, проте її ефективність залежить від узгодженості між державними інституціями та банківським сектором. Важливим є також інтеграційний компонент - участь міжнародних фінансових організацій, які надають довгострокові кредитні лінії та гранти для модернізації агросектору. Саме поєднання внутрішніх і зовнішніх механізмів створює основу для стабільного розвитку аграрного бізнесу в умовах глобальних викликів.

Висновки до розділу 1

У першому розділі досліджено теоретичні та нормативно-правові засади кредитування аграрного сектору України. Встановлено, що аграрний сектор є складною багаторівневою системою, яка об’єднує виробництво сільськогосподарської продукції, ресурсне забезпечення, переробку, логістику та збут. Його функціонування ґрунтується на безперервному русі матеріальних і фінансових потоків, а кредитування виступає ключовим механізмом підтримки виробничого циклу та забезпечення ліквідності аграрних підприємств.

Дослідження економічної сутності аграрного сектору дозволило визначити його як стратегічно важливу складову національної економіки, що забезпечує продовольчу безпеку держави, формування значної частки валового внутрішнього продукту, експортних надходжень та зайнятості населення. Водночас встановлено, що аграрне виробництво характеризується підвищеним рівнем ризиків, зумовлених сезонністю, залежністю від природно-кліматичних умов, коливаннями ринкової кон’юнктури, логістичними обмеженнями та наслідками воєнного стану. За таких умов доступ до

кредитних ресурсів набуває особливого значення для забезпечення безперервності господарської діяльності агровиробників.

У ході дослідження нормативно-правового забезпечення кредитування аграрного сектору встановлено, що в Україні сформована багаторівнева система регулювання, яка охоплює норми цивільного та банківського законодавства, спеціалізовані аграрні закони, державні програми фінансової підтримки та регуляторні вимоги Національного банку України. Важливу роль у забезпеченні доступності кредитних ресурсів відіграють державні механізми підтримки, зокрема програма «Доступні кредити 5-7-9 %» та система державних гарантій на портфельній основі.

Також встановлено, що вагомий вплив на розвиток системи фінансування аграрного сектору здійснюють міжнародні фінансові організації та інституції розвитку, зокрема FAO, IFAD, ЄБРР та ЄІБ. Їхня діяльність спрямована не лише на подолання наслідків воєнних викликів, а й на модернізацію виробництва, розвиток інфраструктури, підвищення конкурентоспроможності аграрного бізнесу та його інтеграцію до європейського економічного простору.

Отже, аграрний сектор України є одним із ключових об’єктів банківського кредитування, а ефективність його функціонування значною мірою залежить від доступності фінансових ресурсів та дієвості механізмів їх залучення. Це обумовлює необхідність подальшого дослідження особливостей організації банківського кредитування аграрних підприємств, аналізу сучасного стану кредитного забезпечення галузі та оцінки ефективності практичних механізмів фінансування, що стане предметом розгляду наступного розділу роботи.

РОЗДІЛ 2
ОЦІНЮВАННЯ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Оцінювання аграрного сектору України в умовах воєнного стану

В сучасних економічних умовах АСУ трансформувався з традиційної базової галузі у стратегічний фактор забезпечення національної, продовольчої та соціальної безпеки. Сільське господарство сьогодні виступає одним із ключових економічних драйверів, що формує вагому частку валового внутрішнього продукту, забезпечує зайнятість населення, стимулює розвиток сільських територій та слугує важливим джерелом надходжень до бюджетної системи держави. Аналізуючи трансформації, що відбувалися в аграрному секторі з часу набуття Україною незалежності, варто відзначити високу ефективність реалізованих реформ, зокрема земельної реформи [60], яка у минулому забезпечила перехід від неефективних колективних форм господарювання до сучасних організаційно-правових структур, заснованих на приватній та приватно-орендній власності. Саме вона стала каталізатором розвитку аграрного підприємництва та загального підвищення ефективності галузі, хоча нині її положення вже втратили чинність.

Перехід до аналізу питомої ваги АСУ у структурі ВВП України в порівнянні з іншими галузями економіки дозволяє не лише показати значення агросектору як одного з ключових драйверів розвитку, але й оцінити його реальну роль у формуванні економічної системи країни. Для наочності наведемо структуру економіки України у 2021 році.

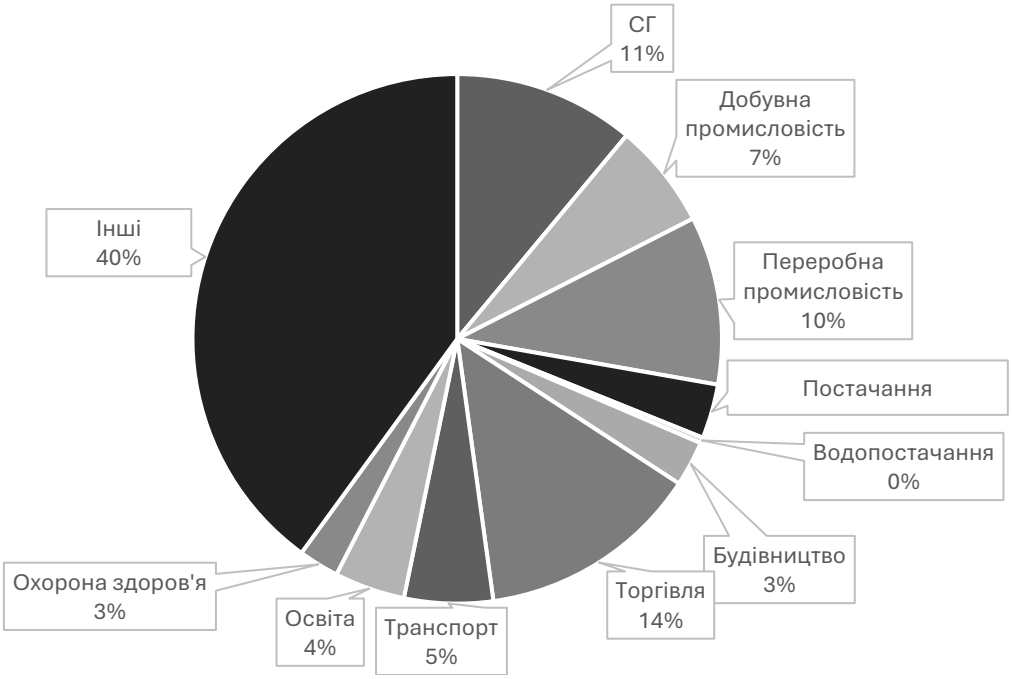

Рис 2.1 Структура економіки України у 2021 році

Джерело: складено авторкою за матеріалами [29]

Як видно з рис.2.1., аграрний сектор займав вагому частку у структурі ВВП, проте його позиції змінювалися під впливом воєнних та економічних факторів. Для порівняння розглянемо трансформацію структури економіки України у 2025 році.

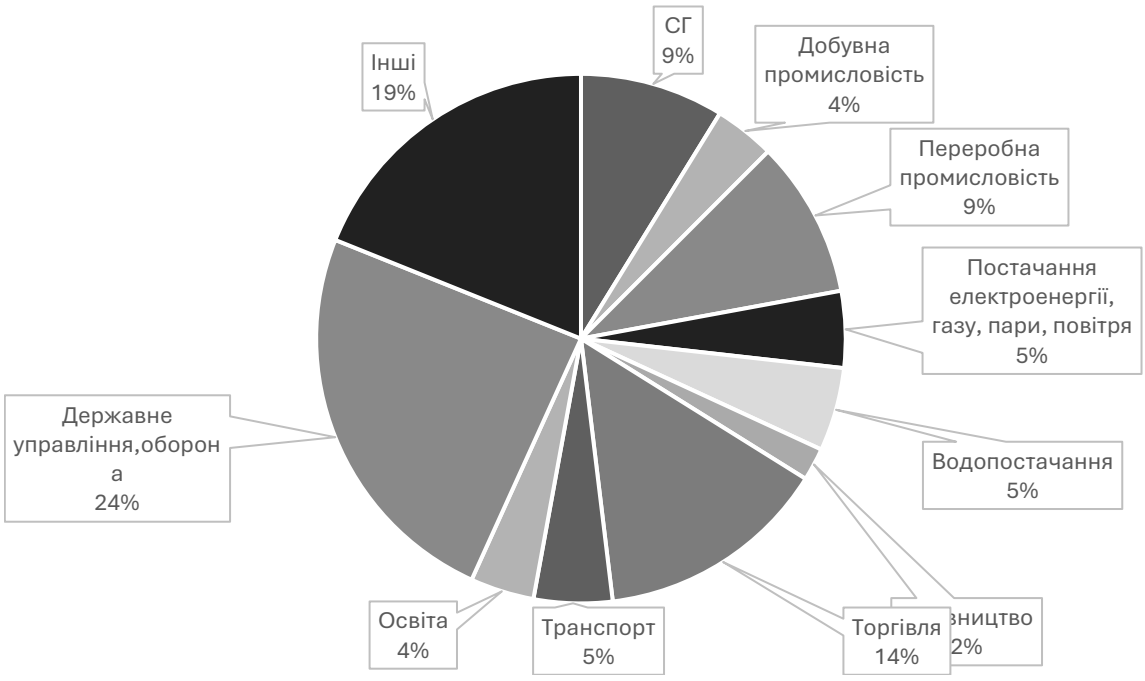

Рис.2.2 Структура економіки України у 2025 році

Джерело: складено авторкою за матеріалами [69]

Аналіз представлених даних за 2021 та 2025 роки дозволяє простежити зміни у структурі економіки України та визначити місце аграрного сектору серед інших галузей. У 2021 році частка сільського господарства становила 11% ВВП, що робило його одним із ключових драйверів економіки поряд із торгівлею (14%) та переробною промисловістю (10%). Це підтверджувало стратегічну роль агросектору у формуванні валютних надходжень та забезпеченні продовольчої безпеки. Водночас найбільшу частку займала категорія «інші» (40%), що відображало диверсифікацію економічної діяльності.

У 2025 році структура зазнала трансформацій: частка агросектору скоротилася до 9%, що пояснюється воєнними втратами виробничого потенціалу та перерозподілом ресурсів на користь державного управління й оборони, яке зросло до 24%. Торгівля залишилася стабільною (14%), а промисловість дещо втратила позиції. Таким чином, порівняння показує, що аграрний сектор, який у 2021 році був одним із системоутворюючих елементів економіки, у 2025 році зменшив свою частку у ВВП, але зберіг стратегічне значення як джерело валютних надходжень та фактор продовольчої безпеки. Це підкреслює необхідність державної та міжнародної підтримки для відновлення його виробничого потенціалу та інтеграції у глобальні ринки.

Здатність підтримувати стабільність у кризових умовах безпосередньо пов'язана з інституційним та технологічним базисом, що формувався протягом останніх десятиліть.

Перехід до ринкових засад господарювання та посилення інтеграції у світову продовольчу систему дозволили аграрному сектору накопичити значний запас міцності, який став критично важливим після 2022 року. Оцінка сучасного стану галузі потребує комплексного дослідження макроекономічних та виробничих індикаторів, які відображають не лише кількісні параметри випуску продукції, а й якісні зміни у структурі експорту та фінансової стійкості підприємств.

Аналіз ключових макроекономічних показників дозволяє простежити динаміку внеску агробізнесу у формування національного багатства та оцінити глибину трансформацій, спричинених воєнними діями (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Макроекономічні та виробничі індикатори розвитку АСУ за 2021-2025 рр., %, млн.т., млн. га

Показник	2021	2022	2023	2024	2025
Частка сільського господарства у ВВП, %	11,05	8,6	7,5	7,1	8,8
Частка агропродукції в загальному експорті, %	40,7	53,1	60,4	62,5	56,0
Валовий збір зернових та олійних, млн т	107,4	72,7	82,8	71,4	75,0
Посівні площі під основними культурами, млн га	28,4	23,4	22,8	22,3	23,0

Джерело: складено авторкою за матеріалами [37;59;67]

Отже, аналіз макроекономічних та виробничих індикаторів розвитку аграрного сектору України за 2021-2025 роки підкреслює стратегічну роль галузі як фундаменту економічної стійкості держави в умовах екзогенних шоків. Динаміка основних показників свідчить про глибоку трансформацію сектору, де сільське господарство, попри воєнні виклики, перетворилося на ключове джерело валютних надходжень та вагомий драйвер ВВП.

Аналіз питомої ваги аграрного сектору в структурі національної економіки вказує на адаптивність галузі до воєнних реалій. Після закономірного спаду у 2022-2024 роках (до рівня 7,1% у 2024 р.), спричиненого активними бойовими діями та логістичними обмеженнями, у 2025 році частка сільського господарства у ВВП продемонструвала тенденцію до відновлення і досягла 8,8%. Особливо показовим є внесок галузі у зовнішню торгівлю: частка агропродукції в загальному експорті суттєво збільшилася з 40,7% у 2021 році до 56,0% у 2025 році (із піковим значенням 62,5% у 2024 р.). Така динаміка на фоні руйнування інших промислових секторів дозволила галузі стати головним гарантом макрофінансової та валютної стабільності країни.

Виробничі показники безпосередньо відображають вплив воєнних факторів, зокрема окупації, руйнування інфраструктури та мінування територій, проте водночас демонструють поступовий вихід сектору на траєкторію стабілізації. Посівні площі під основними культурами скоротилися з 28,4 млн га у 2021 році до свого мінімуму у 22,3 млн га у 2024 році, проте вже у 2025 році зафіксовано їх помірне розширення до 23,0 млн га. Аналогічна тенденція притаманна й обсягам вирощеної продукції: валовий збір зернових та олійних після історичного максимуму у 2021 році (107,4 млн т) та падіння у 2022-2024 роках зріс до 75,0 млн т у 2025 році. Це підтверджує, що навіть за умов територіальних та логістичних втрат ефективність агровиробництва залишається на високому рівні завдяки впровадженню інтенсивних технологій та оптимізації структури посівів на користь більш маржинальних культур.

Таким чином, аграрний сектор України продемонстрував високу стійкість та гнучкість у кризових умовах. Його функціонування засвідчує здатність інтегрувати виробничі, фінансові та ринкові процеси в єдину систему, що забезпечує безперервність створення доданої вартості навіть за умов високих воєнних ризиків. Така життєздатність підтверджує стратегічну роль агробізнесу у підтриманні національної економіки, продовольчої безпеки та соціальної стабільності. Водночас виявлена тенденція до відновлення виробничих та площинних параметрів у 2025 році актуалізує важливість ефективних інструментів фінансування, зокрема програм державної підтримки та банківського кредитування, як ключових чинників для подальшої деокупації ринків і модернізації галузі. У 2024-2025 роках сектор остаточно закріпив за собою статус базисного елемента економіки, що створює об'єктивні передумови для подальшого пріоритетного кредитування агровиробників банківським сектором України.

Водночас сформована стійкість аграрного сектору за попередні роки розвитку зазнала суттєвого випробування внаслідок повномасштабної збройної агресії проти України, що розпочалася у 2022 році. Саме воєнний чинник став визначальним екзогенним шоком, який трансформував умови функціонування агробізнесу, вплинув на ресурсне забезпечення, логістичні ланцюги, структуру виробництва та фінансову стійкість підприємств. У цих умовах аналіз сучасного стану аграрного сектору

неможливий без комплексної оцінки впливу воєнних дій, які не лише спричинили кількісні втрати, але й зумовили якісні структурні зміни в галузі.

Воєнні дії спричинили комплексний і системний вплив на АСУ, що проявляється у значних прямих і непрямих економічних втратах, скороченні ресурсної бази та трансформації виробничих процесів. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, підготовленими спільно з KSE Institute [42], прямі збитки аграрного сектору вже на початкових етапах війни оцінювалися у 4,3 млрд дол. США, при цьому найбільша частка втрат припадає на знищення сільськогосподарських угідь та недоотриманий урожай [42]. Подальші оцінки свідчать про значно більший масштаб руйнувань, що підтверджує тенденцію до нарощування втрат у динаміці.

Відповідно до офіційних оцінок Міністерство аграрної політики та продовольства України [28], унаслідок повномасштабної війни було втрачено близько 30% виробничого потенціалу аграрного сектору, а майже 20% сільськогосподарських земель залишаються тимчасово окупованими, що суттєво обмежує можливості ведення господарської діяльності. Такі втрати безпосередньо вплинули на динаміку посівних площ і валового виробництва, що підтверджується наведеними у табл. 2.1 показниками.

Крім того, значного удару зазнала логістична інфраструктура, що традиційно забезпечувала експорт аграрної продукції через морські порти. Їх часткове блокування призвело до необхідності переорієнтації експортних потоків, що супроводжувалося зростанням транспортних витрат і зниженням ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Незважаючи на це, аграрний сектор зберіг статус ключового експортного драйвера: за даними пресслужби Мінагрополітики [74], у 2024 році експорт аграрної продукції досяг близько 24,5 млрд дол. США, що становить понад 50% загального експорту країни [74].

Таким чином, можемо підсумувати, що війна зумовила глибоку трансформацію АСУ. З одного боку, відбувається скорочення ресурсної бази, зростання витрат та погіршення фінансової стійкості підприємств. З іншого – аграрний сектор демонструє високу адаптивність, зберігаючи провідну роль у формуванні ВВП, експортного

потенціалу та макрофінансової стабільності держави. У таких умовах посилюється значення фінансово-кредитної підтримки агробізнесу, що створює об'єктивні передумови для активізації банківського кредитування галузі.

Попри деструктивний вплив воєнних дій, аграрний сектор залишається одним із ключових сегментів економіки, що забезпечує соціальну стабільність сільських територій та підтримує інвестиційну активність. Аналіз соціально-економічних параметрів дозволяє оцінити реальний стан галузі через призму людського капіталу та фінансової результативності суб'єктів господарювання.

Структура зайнятості в аграрному секторі України в умовах воєнного стану зазнає глибоких трансформацій, що зумовлені одночасним впливом демографічних, міграційних та інституційних чинників. За даними Державної служби статистики України [67], у довоєнний період аграрний сектор забезпечував зайнятість приблизно 15,8% економічно активного населення у 2020 році та 15,4% у 2021 році, що відповідало близько 2,6-2,7 млн осіб.

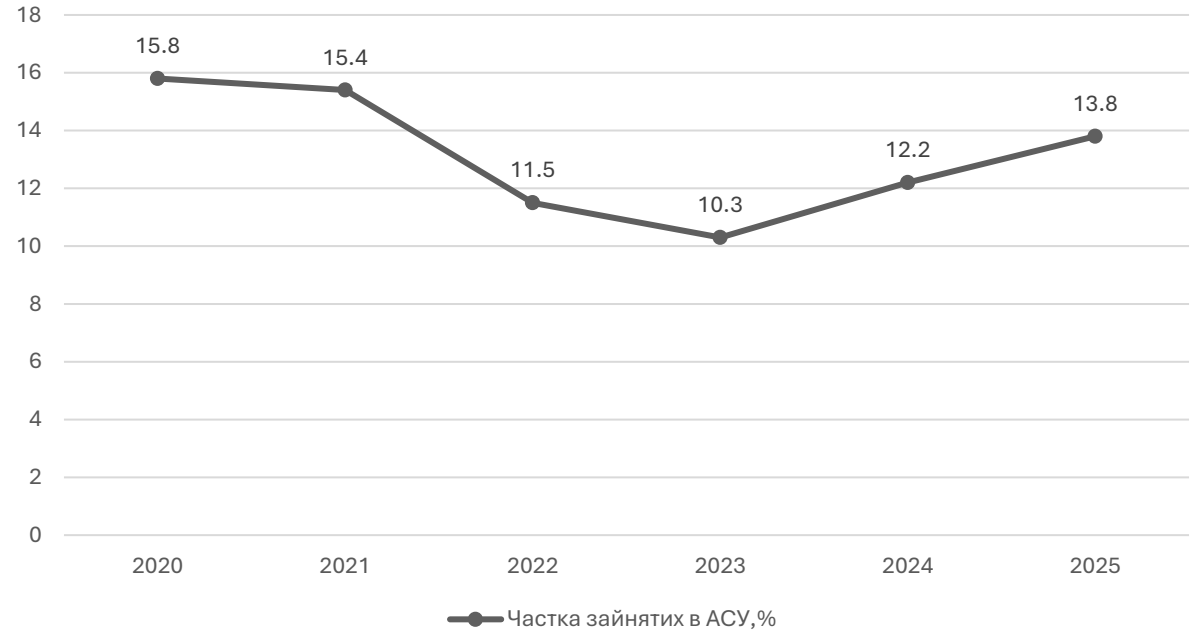

Рис.2.3 Динаміка зайнятості працівників в АСУ за 2020-2025 рр.

Джерело: складено авторкою за матеріалами [67]

Починаючи з 2022 року, ринок праці в АСУ зазнав суттєвого дисбалансу через мобілізацію, міграцію населення та втрату частини виробничих територій. За

оцінками НБУ та Міністерства економіки України[33], загальний дефіцит робочої сили в економіці в окремі періоди війни сягав 25-30%, що безпосередньо відобразилося на аграрному секторі як одному з найбільш трудомістких.

У 2024-2026 роках ситуація на ринку праці в агросекторі характеризується переходом до так званого «ринку кандидата», коли попит на працівників перевищує пропозицію. За даними аналітики Latifundist [34], дефіцит кадрів у аграрній галузі досяг близько 30%, що є критичним рівнем для забезпечення безперервності виробничих процесів у рослинництві та тваринництві [34].

Окремою особливістю сучасного етапу є трансформація структури зайнятості та підвищення ролі середніх агропідприємств. За даними галузевого дослідження AgroTimes [77], господарства з земельним банком понад 1000 гектарів разом із великими тваринницькими підприємствами без землі забезпечують майже 75% усіх офіційних робочих місць у комерційному аграрному секторі. Водночас найбільший внесок у зайнятість формують саме підприємства середнього сегмента: господарства площею 2000–5000 гектарів створюють 25,1% робочих місць, підприємства з земельним банком понад 10 000 гектарів - 18,9%, а господарства у межах 1000-2000 гектарів - 13,6%. Така структура ринку праці свідчить про ключову роль середніх агропідприємств, які поєднують значний масштаб виробництва з високим рівнем зайнятості, забезпечуючи соціально-економічну стабільність у сільських громадах. У цьому контексті середній сегмент агробізнесу виступає системоутворюючим елементом, що підтримує баланс між дрібними виробниками та великими агрохолдингами, а також підтверджує своє стратегічне значення для розвитку аграрного сектору України.

Також слід відзначити структурні зміни в зайнятості. Внаслідок війни найбільше постраждали технічні та виробничі професії: механізатори, водії, інженери та агрономи. Саме ці категорії працівників зазнали найбільшого впливу мобілізаційних процесів, що призвело до дефіциту кваліфікованих кадрів у критичних ланках виробництва.

Водночас зростає економічна вартість праці в АСУ. За даними Latifundist [34], у 2025-2026 роках середні заробітні плати в дефіцитних професіях суттєво зросли:

Згідно даних рис.2.4, у 2024-2025 рр. АСУ демонструє чітку тенденцію до підвищення вартості праці у дефіцитних професіях. Це підтверджує, що ринок праці в агросекторі переходить до моделі «ринку кандидата», де саме працівники диктують умови, а підприємства змушені адаптуватися, підвищуючи зарплати та пропонуючи довгострокові перспективи співпраці.

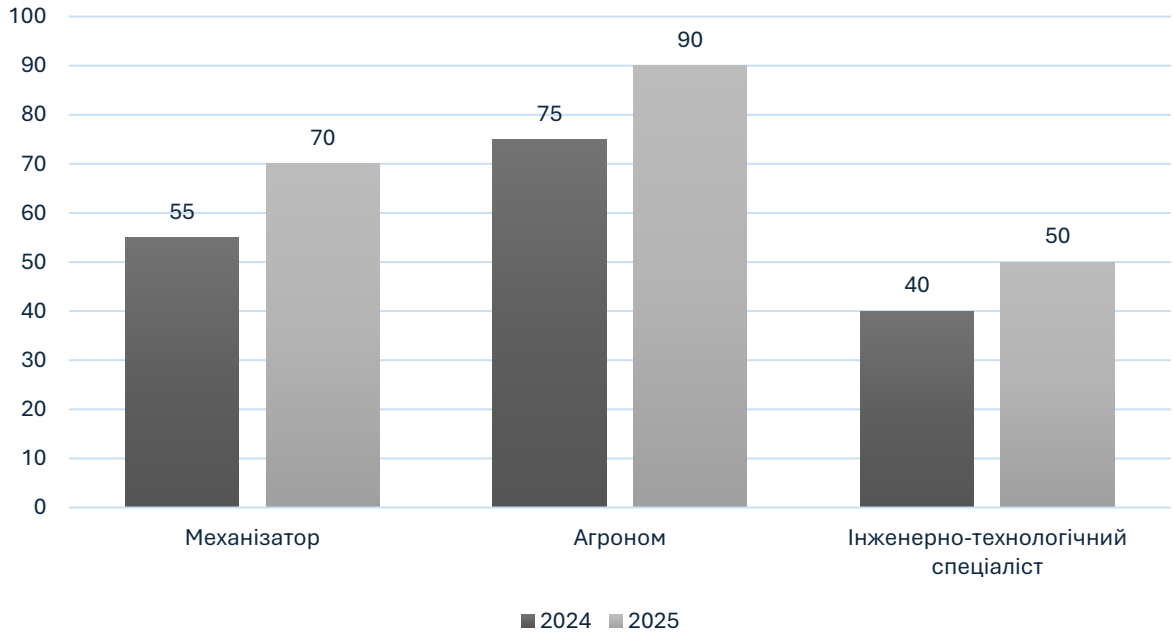

Рис.2.4 Динаміка зростання заробітних плат у дефіцитних професіях АСУ у 2024-2025 рр., тис.грн

Джерело: складено авторкою за матеріалами [28;34]

Додатковим фактором впливу стали зміни в системі бронювання працівників, де ключовою умовою стало забезпечення офіційної заробітної плати на рівні від 20 тис. грн, що стимулює детінізацію зайнятості, але водночас створює додатковий фінансовий тиск на малі та середні агропідприємства.

Таким чином, сучасний стан зайнятості в аграрному секторі України характеризується одночасним скороченням доступної робочої сили та різким зростанням вартості праці. Галузь зберігає стратегічну роль у структурі національної зайнятості, однак її розвиток дедалі більше залежить від здатності підприємств

адаптуватися до умов кадрового дефіциту через підвищення продуктивності, автоматизацію та фінансову мотивацію персоналу.

Зазначені соціально-економічні трансформації в аграрному секторі України, зокрема зміни у структурі зайнятості, зростання вартості робочої сили та нерівномірність доходів аграрних підприємств, безпосередньо впливають на фінансову стійкість суб'єктів господарювання. У таких умовах особливої ваги набуває доступ аграрного бізнесу до зовнішніх джерел фінансування, насамперед банківського кредитування, яке виступає ключовим інструментом забезпечення оборотного капіталу та інвестиційної активності.

Відповідно, здатність БСУ забезпечувати аграрний сектор кредитними ресурсами є одним із визначальних факторів його стабільного функціонування. Це зумовлює необхідність аналізу структури банківського кредитування агробізнесу в Україні та визначення позицій основних банків-лідерів на цьому ринку.

На ринку кредитування АСУ сформувалася чітка сегментація, яка представлена на рис. 2.5

Рис.2.5 Сегментація банківського сектору України за стратегіями кредитування АСУ

Джерело: складено авторкою за матеріалами [52]

Саме в межах групи «спеціалізовані банки» формується найбільш якісна конкуренція, де ключовими параметрами виступають не обсяг кредитування, а якість портфеля, рівень ризик-менеджменту та стійкість позичальників.

У цьому контексті доцільним є розгляд рейтингу банків України за обсягами та активністю кредитування аграрного сектору, що дозволяє оцінити конкурентне середовище та визначити місце АТ «ПроКредит Банк» серед ключових фінансових установ, які обслуговують агробізнес.

На основі структури кредитного портфеля АСУ можна сформувати умовний рейтинг банків за обсягами фінансування АСУ:

Таблиця 2.2

Рейтинг банків України за обсягами кредитування АСУ за підсумками 2025 року

Місце	Банк	Частка ринку агрокредитування,%	Ключова роль	Особливості кредитної політики
1	АТ «Райффайзен Банк»	14,2	Провідний іноземний банк в агросекторі	Корпоративне фінансування, довгострокові інвестиційні кредити
2	АТ «Ощадбанк»	13,8	Державний системний кредитор	Активна участь у держпрограмах («5-7-9%»), підтримка середніх і великих агровиробників
3	АТ КБ «ПриватБанк»	10,9	Державний системний кредитор	Масове короткострокове фінансування оборотного капіталу (посівна, пальне, добрива)
4	АТ «ПУМБ»	9,9	Приватний універсальний банк	Зростаючий портфель агрокредитів, фокус на середній бізнес
5	АТ «ПроКредит Банк»	9,1	Спеціалізований кредитор МСБ	Орієнтація на прозорі агропідприємства, інвестиційні проєкти, низькоризикове кредитування

Джерело: складено авторкою за матеріалами [52]

Ринок кредитування АСУ є висококонцентрованим і водночас сегментованим за підходами до роботи з клієнтами. Умовно банки можна поділити на три групи: масові кредитори, універсальні банки з агронапрямом та спеціалізовані фінансові установи.

АТ «Райффайзен Банк» та АТ «Ощадбанк» формують основу масового кредитування агросектору. Райффайзен орієнтується на корпоративне фінансування та довгострокові інвестиційні проєкти, тоді як Ощадбанк активно реалізує державні програми («5-7-9%») і підтримує середніх та великих агровиробників. Їхня модель роботи базується на стандартизованих продуктах, що забезпечує масовість, але обмежує індивідуалізацію підходу.

АТ КБ «ПриватБанк» займає нішу масового короткострокового фінансування оборотного капіталу (посівна, пальне, добрива). Його роль полягає у швидкому забезпеченні ліквідності для дрібних і середніх аграріїв, що робить його важливим стабілізатором у сезонні періоди.

АТ «Райффайзен Банк» та АТ «ПУМБ» виступають ключовими конкурентами АТ «ПроКредит Банк» у сегменті середніх і великих агропідприємств. На відміну від масових банків, вони застосовують більш гнучкий та індивідуалізований підхід до оцінки позичальників:

- АТ «Райффайзен Банк» має сильні позиції в корпоративному агрофінансуванні, орієнтується на довгострокові інвестиційні проєкти та стратегічне партнерство з агрохолдингами.
- АТ «ПУМБ» активно нарощує присутність в агросекторі, пропонуючи більш адаптивні умови кредитування та поступово конкуруючи за середній бізнес.

У цьому конкурентному середовищі АТ «ПроКредит Банк» займає спеціалізовану нішу, фокусуючись на фінансуванні фінансово прозорих та стійких агропідприємств малого та середнього бізнесу. Його конкурентна перевага полягає не в обсягах, а в глибокому індивідуальному аналізі позичальника, низькому рівні кредитного ризику та довгостроковій співпраці з клієнтами.

2.2. Економічна характеристика АТ «ПроКредит Банк» та його роль у підтримці АСУ

Об’єктом дослідження є АТ «ПроКредит Банк» - спеціалізований банк для малого та середнього бізнесу, що входить до міжнародної групи ПроКредит (ProCredit Group), головний офіс якої знаходиться у Франкфурті-на-Майні (Німеччина). Банк здійснює свою діяльність в Україні з лютого 2001 року на підставі банківської ліцензії НБУ[60].

На відміну від універсальних державних гігантів, АТ «ПроКредит Банк» позиціонує себе як «хаус-банк» (головний обслуговуючий банк) для малого та середнього підприємництва (МСБ), зокрема тих, що задіяні у сільському господарстві, виробництві та сфері послуг. Стратегія банку базується на німецьких стандартах корпоративного управління, прозорості та соціальній відповідальності, з акцентом на довгострокове партнерство та екологічний банкінг (Green Finance). АТ «ПроКредит Банк» має лише 4 відділення в Україні, і кожне з них фактично «закріплене» за певним регіоном, обслуговуючи клієнтів малого та середнього бізнесу (МСБ):

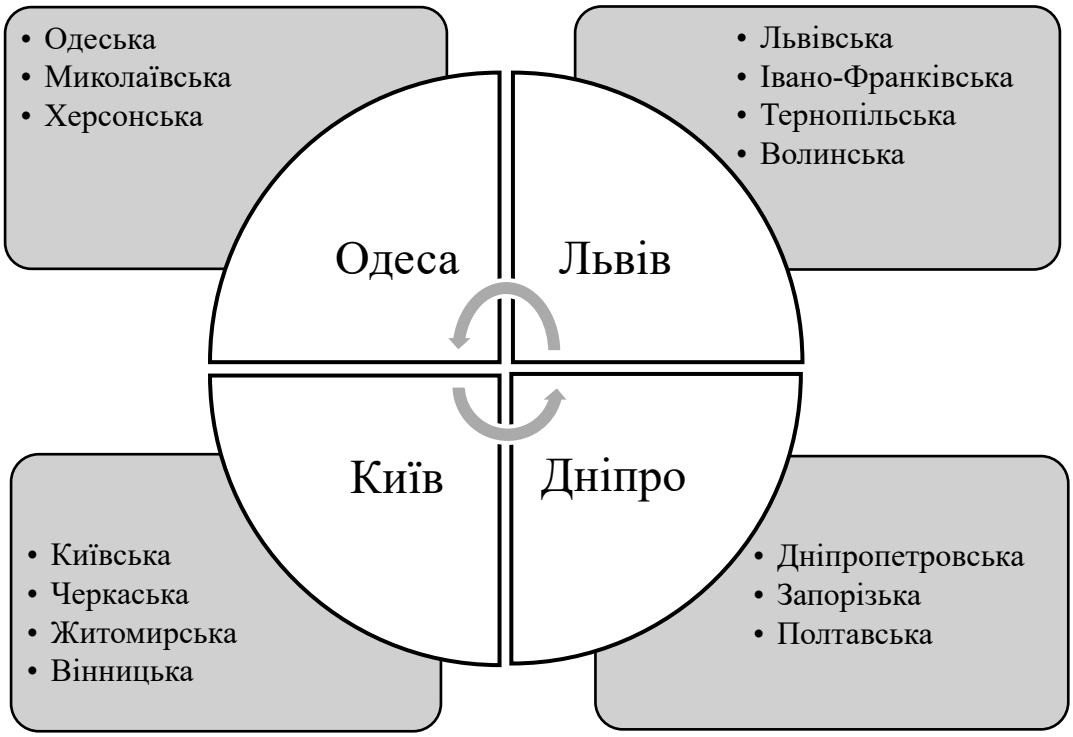

Рис.2.6 Розподіл регіонів України між відділеннями АТ «ПроКредит Банк»

Джерело: складено авторкою за матеріалами [53]

Мережа АТ «ПроКредит Банк» охоплює ключові макрорегіони України, але залишається компактною. Це пояснює його модель «direct banking» - ставка на дистанційне обслуговування та цифрові сервіси, а не на широку мережу відділень.

Ключовими напрямами операційної діяльності банку є:

1. Кредитування малого та середнього бізнесу (МСБ) - основний пріоритет діяльності. Банк надає кредити на поповнення оборотних коштів та інвестиційні позики. Особлива увага приділяється агробізнесу, що включає фінансування закупівлі сільгосптехніки, насіння та добрив. Банк є активним учасником державних програм (зокрема «Доступні кредити 5-7- 9 %») та спільних проектів з міжнародними фінансовими організаціями (EBRD, EIB) [54].

2. Зелене фінансування (Eco-Loans) - впровадження енергоефективних технологій, фінансування проектів з відновлюваної енергетики та екологічно чистих видів транспорту. Це є частиною глобальної стратегії групи ПроКредит щодо зменшення вуглецевого сліду.

3. Обслуговування фізичних осіб (Direct Banking) - банк орієнтується на клієнтів із доходами вище середнього та тих, хто віддає перевагу дистанційному обслуговуванню. Пропонуються ощадні рахунки, депозити та карткові продукти без акценту на масовий споживчий кредит.

4. Міжнародні платежі та казначейські операції - завдяки приналежності до міжнародної групи, банк забезпечує швидкі та прозорі транскордонні розрахунки для експортерів та імпортерів, що є критично важливим для клієнтів у сфері міжнародного бізнесу.

5. Цифрова трансформація та безпека - банк реалізує модель «Direct Bank», мінімізуючи фізичну присутність клієнта у відділенні через розвиток мобільного застосунку ProCredit Direct та зони самообслуговування 24/7 [3,53].

До ключових конкурентних переваг АТ «ПроКредит Банк» слід віднести:

1. Належність до міжнародної групи - 100% іноземний капітал (ProCredit Holding AG), що забезпечує доступ до дешевших ресурсів та найвищі стандарти комплаєнсу.

2. Висока експертиза в агробізнесі - глибоке розуміння специфіки аграрного циклу та персоналізований підхід до оцінки кредитоспроможності фермерів.

3. Прозорість та репутація - відсутність прихованих комісій та дотримання етичних принципів ведення бізнесу, що підтверджується високими рейтингами агентства Fitch Ratings.

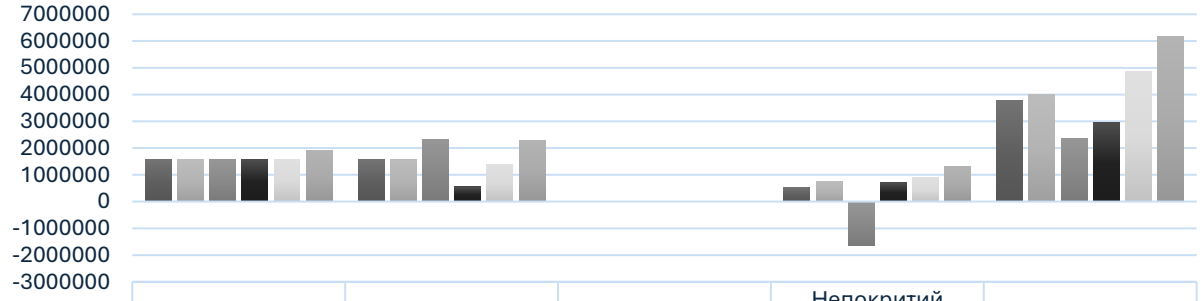
4. Інноваційна сервісна модель - розвинена мережа зон самообслуговування та висока частка автоматизованих процесів, що дозволяє банку підтримувати операційну стійкість навіть у кризові періоди [3,53].

Отже, АТ «ПроКредит Банк» є унікальним суб’єктом банківського ринку України, який поєднує переваги 100% іноземного капіталу з чіткою спеціалізацією на підтримці малого та середнього бізнесу, зокрема агросектору. На відміну від універсальних банків, установа реалізує бізнес-модель «хаус-банку», що базується на німецьких стандартах прозорості, високому рівні цифровізації послуг та стратегії «зеленого» фінансування. Стабільна підтримка міжнародної групи ProCredit Holding AG та фокус на інвестиційне кредитування МСБ дозволяють банку зберігати високу

операційну стійкість, забезпечувати належну якість кредитного портфеля та відігравати важливу роль у підтримці реального сектору економіки України в умовах воєнного стану.

Комплексний аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «ПроКредит Банк» за період 2020-2025 рр. проведено на основі офіційної фінансової звітності, складеної за міжнародними стандартами (МСФЗ), а також щомісячних даних оборотно-сальдових балансів та наглядових показників, оприлюднених НБУ. Використання такої інформаційної бази дозволяє забезпечити високу достовірність результатів та оцінити здатність банку підтримувати ліквідність і платоспроможність у динамічних умовах воєнного стану

Ключовим компонентом формування стійкості банку є капітал, який виступає головним захисним механізмом від впливу кредитних ризиків. Динаміка складових власного капіталу АТ «ПроКредит Банк» за період дослідження наведена на рисунку 2.7.

	Статутний капітал	Резерви та інші фонди	Резерви переоцінки	Непокритий збиток минулих років	Власний капітал
01.01.2021	1571978	1558984	0	542193	3788000
01.01.2022	1571978	1558984	0	765365	4011172
01.01.2023	1571978	2324349	0	-1649344	2361828
01.01.2024	1571978	551841	0	702024	2940688
01.01.2025	1571978	1400407	781	896248	4861155
01.01.2026	1921297	2296655	1134	1293552	6155060

Рис.2.7 Динаміка складових власного капіталу АТ «ПроКредит Банк» за період 01.01.2021-01.01.2026 рр.,тис.грн

Джерело: складено авторкою за матеріалами [53]

Як свідчать дані на рис.2.7, АТ «ПроКредит Банк» демонструє стійку тенденцію до зміцнення ресурсної бази. Проведений аналіз динаміки та структури власного капіталу АТ «ПроКредит Банк» за період з 01.01.2021 по 01.01.2026 рр. свідчить про активну політику зміцнення фінансової стійкості установи та значну підтримку з боку міжнародних акціонерів. Важливою особливістю досліджуваного періоду стала зміна обсягу статутного капіталу, який тривалий час залишався стабільним на рівні 1 571 978 тис. грн, проте у 2025 році зріс до 1 921 297 тис. грн. Таке суттєве збільшення статутного фонду шляхом додаткових внесків акціонерів підтверджує стратегічну зацікавленість групи ПроКредит Банку у розвитку української дочірньої компанії та забезпечує потужний фундамент для покриття воєнних ризиків. Паралельно з докапіталізацією спостерігається позитивна динаміка нарощування резервного фонду та інших спеціальних фондів банку, що в сукупності з іншими елементами капіталу у тис. грн формує надійний захисний шар для поглинання можливих кредитних збитків у сегменті МСБ та агробізнесу.

Ефективність операційної моделі АТ «ПроКредит Банк» підтверджується також поступовою трансформацією показників нерозподіленого прибутку: завдяки прибутковій діяльності у 2023-2025 роках АТ «ПроКредит Банк» зумів нівелювати негативний вплив попередніх періодів, що сприяло виходу на траєкторію сталого самовідтворення ресурсів. Резерви переоцінки, у свою чергу, відображають адекватну адаптацію вартості активів до валютних коливань та змін ринкової кон’юнктури. У підсумку загальний обсяг власного капіталу АТ «ПроКредит Банк» за п’ятирічний період продемонстрував стрімке зростання, що не лише дозволило установі виконувати нормативні вимоги НБУ щодо достатності капіталу з істотним запасом, а й створило необхідний ресурсний потенціал для подальшого розширення кредитування реального сектору економіки України в умовах макроекономічної турбулентності.

На фінансовий стан АТ «ПроКредит Банк» значний вплив має характер його зобов’язань, що визначають витратність ресурсної бази та впливають на ліквідність.

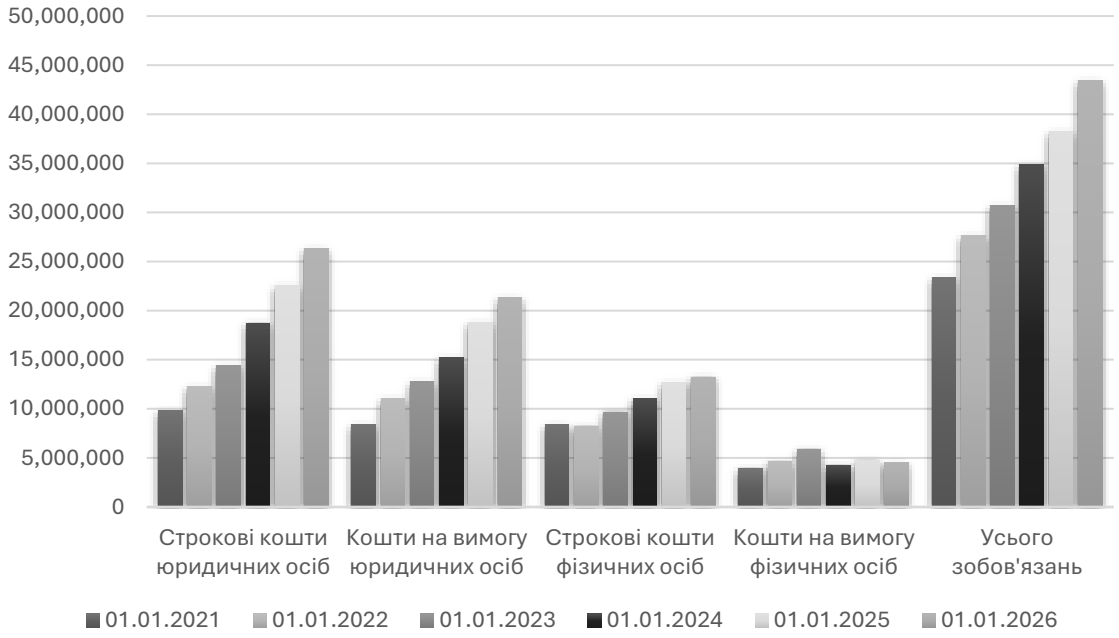

Рис.2.8 Склад та динаміка ресурсної бази АТ «ПроКредит Банк» за період 01.01.2021-01.01.2026 рр.,тис.грн

Джерело: складено авторкою за матеріалами [53]

Проведений аналіз структури та динаміки зобов'язань АТ «ПроКредит Банк» за період з 01.01.2021 по 01.01.2026 рр. свідчить про значне розширення ресурсної бази установи та зміну пріоритетів у джерелах фондування. Загальний обсяг зобов'язань банку продемонстрував стійке зростання, збільшившись з 23 158 548 тис. грн на початку 2021 року до 36 788 058 тис. грн станом на 01.01.2026. Ключовим драйвером цього процесу стало нарощування коштів клієнтів, які залишаються основним джерелом ресурсів, що підтверджує високий рівень довіри до банку як з боку юридичних, так і фізичних осіб. Характерною рисою досліджуваного періоду є повна відсутність залежності від рефінансування НБУ та коштів інших банків, що свідчить про високий рівень автономності та самодостатності ліквідності фінансової установи. Основну питому вагу у структурі зобов'язань займають кошти юридичних осіб, обсяг яких суттєво зріс, забезпечуючи стабільний потік ресурсів для кредитування малого та середнього бізнесу. Водночас сегмент коштів фізичних осіб продемонстрував позитивну динаміку, де частка коштів на вимогу поступово стабілізувалася, а обсяг строкових депозитів почав зростати у 2024-2025 роках завдяки привабливим

відсотковим ставкам та репутації банку. Важливо зазначити, що субординований борг та емітовані цінні папери мають незначну частку в загальній структурі, що вказує на орієнтацію банку на класичне клієнтське фондування. Стабільність та диверсифікованість зобов'язань у тис. грн дозволили АТ «ПроКредит Банк» підтримувати необхідний рівень ліквідності навіть у пікові періоди макроекономічної турбулентності, створюючи надійне підґрунтя для виконання зобов'язань перед вкладниками та фінансування активних операцій у пріоритетних секторах економіки. Таким чином, сформована структура зобов'язань відповідає стратегії помірного ризику та забезпечує банку високу операційну стійкість протягом усього п'ятирічного циклу.

На фінансовий стан АТ «ПроКредит Банк» значною мірою впливають характеристики його активів.

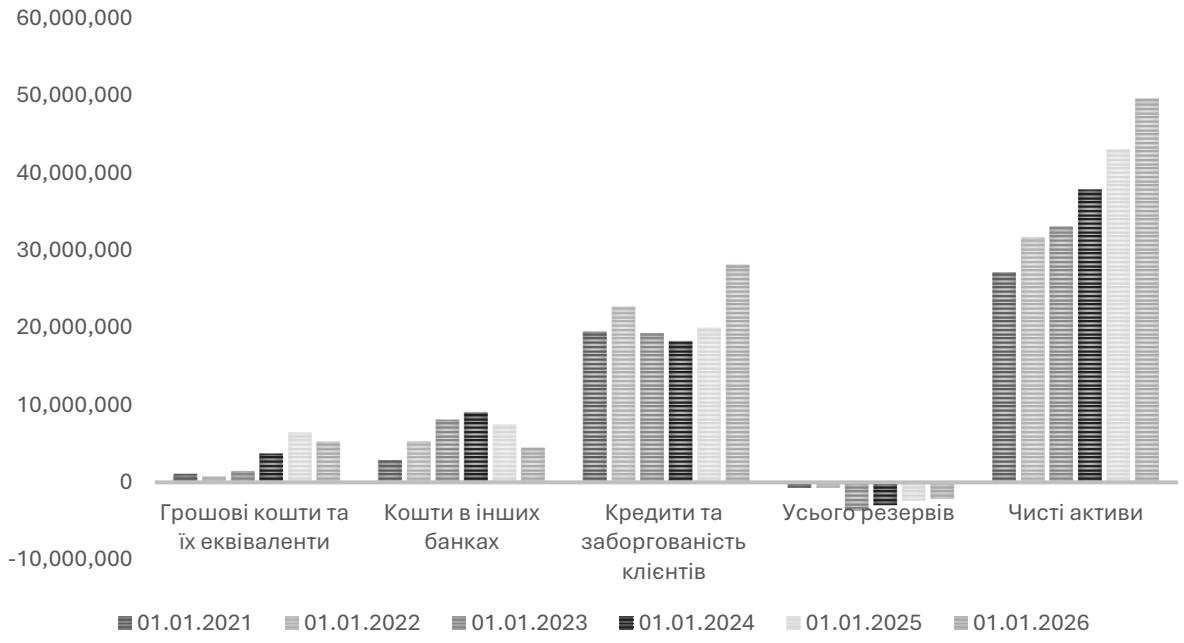

Рис. 2.9 Динаміка активів АТ «ПроКредит Банк» за період 01.01.2021-01.01.2026 рр.,тис.грн

Джерело: складено авторкою за матеріалами [53]

Аналіз динаміки активів АТ «ПроКредит Банк» за період з 01.01.2021 р. по 01.01.2026 р. демонструє суттєве зростання масштабів діяльності установи та

адаптацію структури балансу до умов економічної нестабільності. За досліджуваний п'ятирічний цикл чисті активи банку зросли з 27 137 240 тис. грн до 49 575 701 тис. грн, що свідчить про майже двократне збільшення ресурсного потенціалу. Основним компонентом активної бази залишається кредитний портфель («Кредити та заборгованість клієнтів»), обсяг якого станом на початок 2026 року досяг рекордної позначки у 28 157 099 тис. грн. Характерно, що після певного стримування кредитної активності у 2023 - 2024 роках, банк перейшов до фази стрімкого відновлення фінансування реального сектору, що є ключовим показником реалізації стратегії підтримки МСБ. Важливу роль у забезпеченні миттєвої ліквідності відіграють грошові кошти та їх еквіваленти, які продемонстрували пікове значення у 2025 році (6 447 574 тис. грн), забезпечуючи банку надійний запас міцності для виконання зобов'язань. Водночас динаміка показника «Усього резервів» відображає консервативний підхід банку до оцінки ризиків: значне доформування резервів у 2023 році (-3 702 389 тис. грн) свідчить про завчасне визнання потенційних збитків, зумовлених воєнним станом, тоді як поступове їх зменшення до -2 086 294 тис. грн у 2026 році вказує на стабілізацію якості кредитного портфеля та ефективну роботу з проблемною заборгованістю. Позиції банку в інших фінансових установах («Кошти в інших банках») також демонстрували гнучкість, досягнувши максимуму у 2024 році (9 025 065 тис. грн), що дозволяло банку диверсифікувати джерела розміщення ліквідних ресурсів. У підсумку сформована структура активів АТ «ПроКредит Банк» підтверджує збалансованість між прибутковістю кредитної діяльності та необхідністю підтримки високої ліквідності, що разом із адекватним резервуванням формує стійку основу для подальшого розвитку банку в умовах макроекономічної турбулентності.

Аналіз галузевої структури кредитного портфеля АТ «ПроКредит Банк» дозволяє ідентифікувати пріоритетні напрями розміщення ресурсів та оцінити рівень диверсифікації активів установи. Враховуючи стратегічну орієнтацію банку на обслуговування реального сектору економіки, ключовим елементом дослідження є розподіл кредитних коштів між основними видами економічної діяльності, серед яких домінуючу роль відіграє агропромисловий комплекс. Такий галузевий розподіл не

лише відображає бізнес-модель банку, а й визначає специфіку формування кредитного ризику, що вимагає детального вивчення динаміки та питомої ваги кожної галузі у загальній структурі активних операцій.

Аналіз структури кредитного портфеля АТ «ПроКредит Банк» за галузями економіки протягом 2020-2025 рр. підтверджує чітку стратегічну орієнтацію установи на підтримку реального сектору, де домінуючу роль відіграє аграрний сектор.

Загальний обсяг кредитного портфеля АТ «ПроКредит Банк» протягом досліджуваного періоду характеризується наявністю коливань, зумовлених впливом макроекономічних та воєнних чинників. Після зростання у 2021 році до 23 371 557 тис. грн, у 2022 - 2023 роках відбулося скорочення обсягів кредитування, що пояснюється підвищенням ризиків ведення господарської діяльності. Водночас у 2024 - 2025 роках спостерігається відновлення кредитної активності, причому у 2025 році зафіксовано суттєве зростання портфеля до 30 135 453 тис. грн.

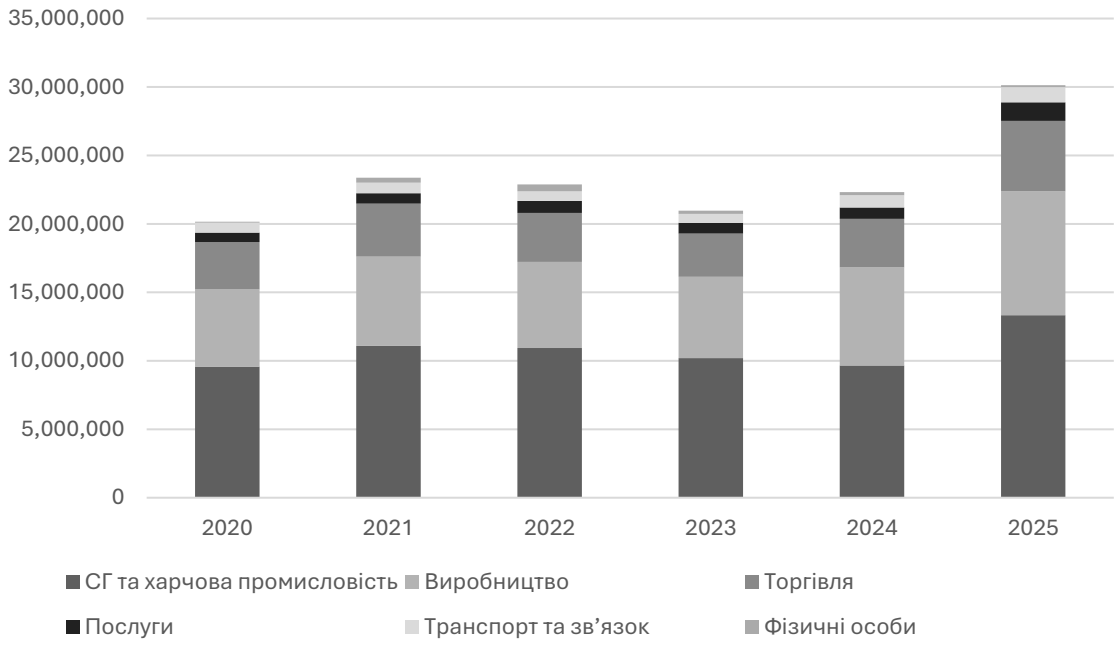

Рис.2.10 Структура кредитного портфеля АТ «ПроКредит Банк» за галузями економіки станом на 01.01.2021 - 01.01.2026 рр. ,тис.грн.

Джерело: складено авторкою за матеріалами [53]

Ключовою особливістю структури кредитного портфеля АТ «ПроКредит Банк» є домінування сільського господарства та харчової промисловості, що свідчить про чітку орієнтацію на фінансування АСУ.

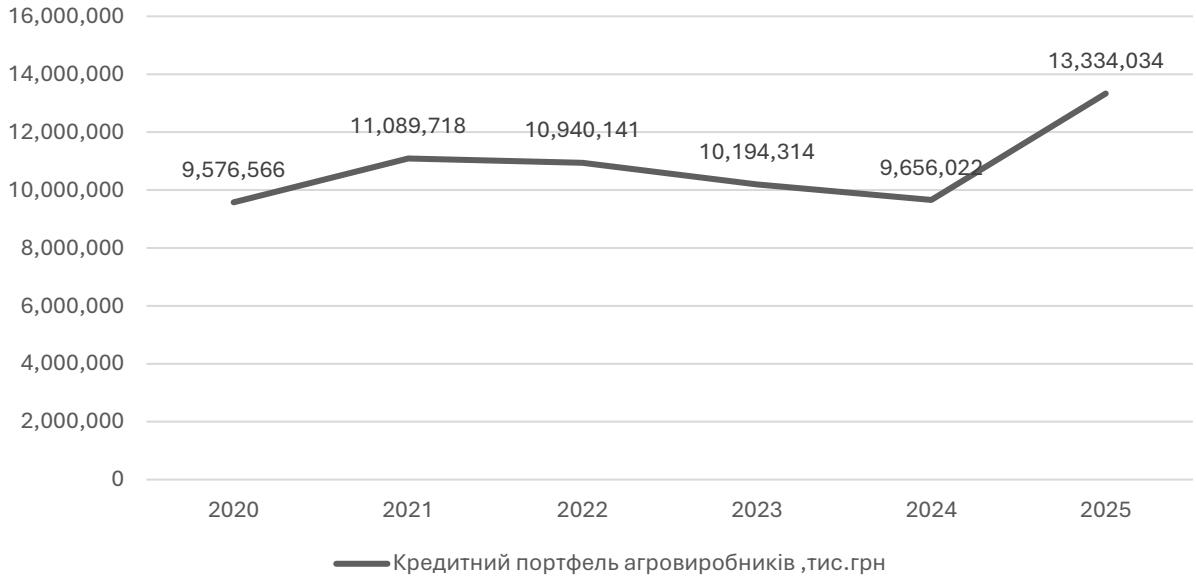

Рис.2.11 Сума кредитів, виданих агровиробникам АТ «ПроКредит Банк» за 2020-2025 рр., тис. грн.

Джерело: складено авторкою за матеріалами [53]

Обсяг кредитування даного сектору зріс з 9 576 566 тис. грн у 2020 році до 13 334 034 тис. грн у 2025 році, а його частка у загальному портфелі стабільно залишається найбільшою. Така динаміка підтверджує стратегічну спрямованість банку на підтримку аграрного виробництва як одного з ключових секторів національної економіки.

В умовах воєнного стану АСУ демонструє відносну стійкість порівняно з іншими галузями, що зумовлено його критичною роллю у забезпеченні продовольчої безпеки та експортного потенціалу країни. У зв’язку з цим банки, зокрема АТ «ПроКредит Банк», зберігають і навіть нарощують обсяги кредитування агробізнесу, мінімізуючи при цьому ризики за рахунок диверсифікації портфеля та роботи з фінансово стійкими позичальниками.

Порівняльний аналіз інших складових кредитного портфеля АТ «ПроКредит Банк» показує, що хоча виробництво також демонструє зростання (до 9 047 154 тис.

грн у 2025 році), воно поступається аграрному сектору за обсягами фінансування. Сфера торгівлі характеризується більшою волатильністю, що пов’язано з коливаннями попиту та логістичними обмеженнями. Натомість такі сегменти, як послуги, транспорт і зв’язок, мають допоміжний характер і займають значно меншу частку у портфелі.

Особливої уваги заслуговує незначна частка кредитування фізичних осіб, що свідчить про переважно корпоративну модель банківської діяльності та концентрацію ресурсів на фінансуванні бізнесу, зокрема аграрних підприємств.

Зростання обсягів кредитування аграрного сектору та його домінуюча частка у портфелі банку підтверджують стратегічну орієнтацію на підтримку цієї галузі. Водночас активне фінансування в умовах воєнної нестабільності супроводжується підвищеними ризиками, що потребує застосування механізмів реструктуризації. Саме тому наступним етапом аналізу є оцінка динаміки реструктуризованих кредитів, яка дозволяє простежити, як банк управляє проблемними активами та мінімізує втрати.

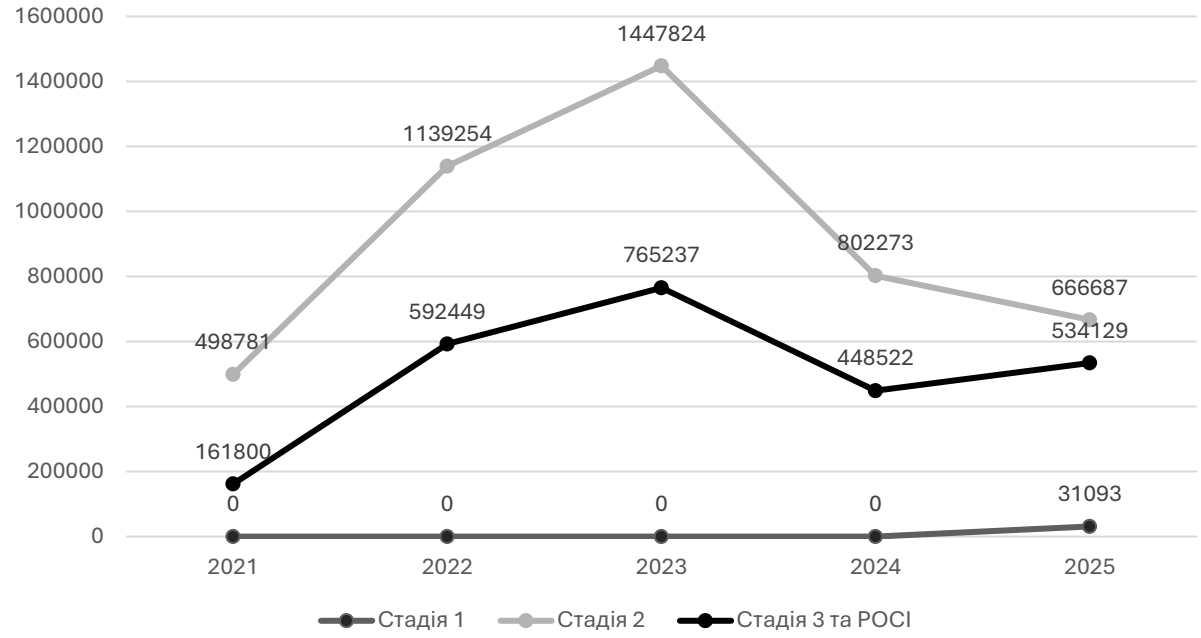

Рис.2.12 Динаміка реструктуризованих кредитів у АТ «ПроКредит Банк» (2021-2025 рр.),тис.грн

Джерело: складено авторкою за матеріалами [53]

Проведений аналіз динаміки реструктуризованих кредитів в АТ «ПроКредит Банк» за період з 2021 по 2025 роки у розрізі трьох стадій знецінення та POCI-активів (фінансових активів, знецінених при придбанні або створенні) дозволяє виявити чіткі тенденції у зміні якості кредитного портфеля фінустанови. Найбільш помітною та об'ємною категорією протягом майже всього досліджуваного періоду є кредити другої стадії (Стадія 2), які відображають значне збільшення кредитного ризику з моменту первісного визнання, але ще не вважаються дефолтними. У 2021 році обсяг таких кредитів становив 498 781 тис. грн, після чого спостерігалося стрімке зростання у 2022 році до 1 139 254 тис. грн, а свого піку цей показник досяг у 2023 році, склавши 1 447 824 тис. грн. Такий стрибок, імовірно, зумовлений погіршенням фінансового стану позичальників та масовими реструктуризаціями внаслідок загальноекономічної нестабільності. Проте вже у 2024 році відбулося суттєве зниження обсягів Стадії 2 до 802 273 тис. грн, яке продовжилося і в 2025 році, досягнувши позначки 666 687 тис. грн, що свідчить про поступову стабілізацію портфеля або переведення частини кредитів до інших категорій. Паралельно з цим динаміка третьої стадії та POCI-активів (Стадія 3 та POCI), яка репрезентує дефолтні або вже знецінені кредити, демонструвала схожу тенденцію зростання на початковому етапі. Розпочавши з рівня 161 800 тис. грн у 2021 році, обсяг непрацюючих реструктуризованих кредитів зріс до 592 449 тис. грн у 2022 році та досяг максимуму у 2023 році на рівні 765 237 тис. грн. У 2024 році банк продемонстрував помітне покращення, знизивши цей показник до 448 522 тис. грн, однак у 2025 році знову зафіксовано помірне зростання проблемної заборгованості до 534 129 тис. грн. На противагу цьому, кредити першої стадії (Стадія 1), що характеризуються мінімальним кредитним ризиком, протягом 2021-2024 років взагалі були відсутні в структурі реструктуризованих кредитів (показник становив 0 тис. грн), і лише наприкінці періоду, у 2025 році, з'явилися у незначному обсязі, склавши 31 093 тис. грн. Загалом, графічні дані вказують на те, що пік навантаження на капітал банку через реструктуризацію проблемних активів припав на 2022-2023 роки, після чого менеджменту вдалося частково врегулювати ситуацію, хоча у 2025 році знову намітилася тенденція до накопичення дефолтних сум (Стадія 3), що вимагає продовження зваженої політики управління ризиками.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що АТ «ПроКредит Банк» реалізує спеціалізовану кредитну політику, орієнтовану на підтримку АСУ. Домінування аграрного сектору у структурі кредитного портфеля АТ «ПроКредит Банк», його стійка динаміка навіть в умовах кризи, а також зростання обсягів фінансування у 2024 - 2025 роках свідчать про високу пріоритетність даного напряму. Це, у свою чергу, відповідає загальнонаціональним економічним потребам та сприяє забезпеченню стабільності аграрного виробництва в умовах воєнної економіки.

Водночас концентрація на високопродуктивному аграрному сегменті та зважений підхід до управління кредитними ризиками безпосередньо впливають на загальну економічну ефективність діяльності фінансової установи. Реалізація обраної стратегії дозволила банку не лише підтримати ліквідність, а й забезпечити стабільну генерацію доходів, що відображається на рівні капіталізації та чистого прибутку. Оцінка результативності впровадженої кредитної політики через призму прибутковості дозволяє підтвердити її доцільність у поточному макроекономічному середовищі. Динаміка основних складових фінансового результату, що демонструє здатність банку адаптуватися до викликів 2020 - 2025 років, представлена на рисунку 2.13.

Аналіз фінансових результатів АТ «ПроКредит Банк» за період з 01.01.2021 по 01.01.2026 рр. свідчить про високу адаптивність бізнес-моделі банку та його здатність генерувати прибуток навіть у надскладних макроекономічних умовах. Ключовим драйвером доходів установи виступає чистий процентний дохід, який продемонстрував стабільне зростання з 1 266 216 тис. грн до 2 554 239 тис. грн, що свідчить про ефективне управління відсотковим спредом та нарощування працюючих активів.

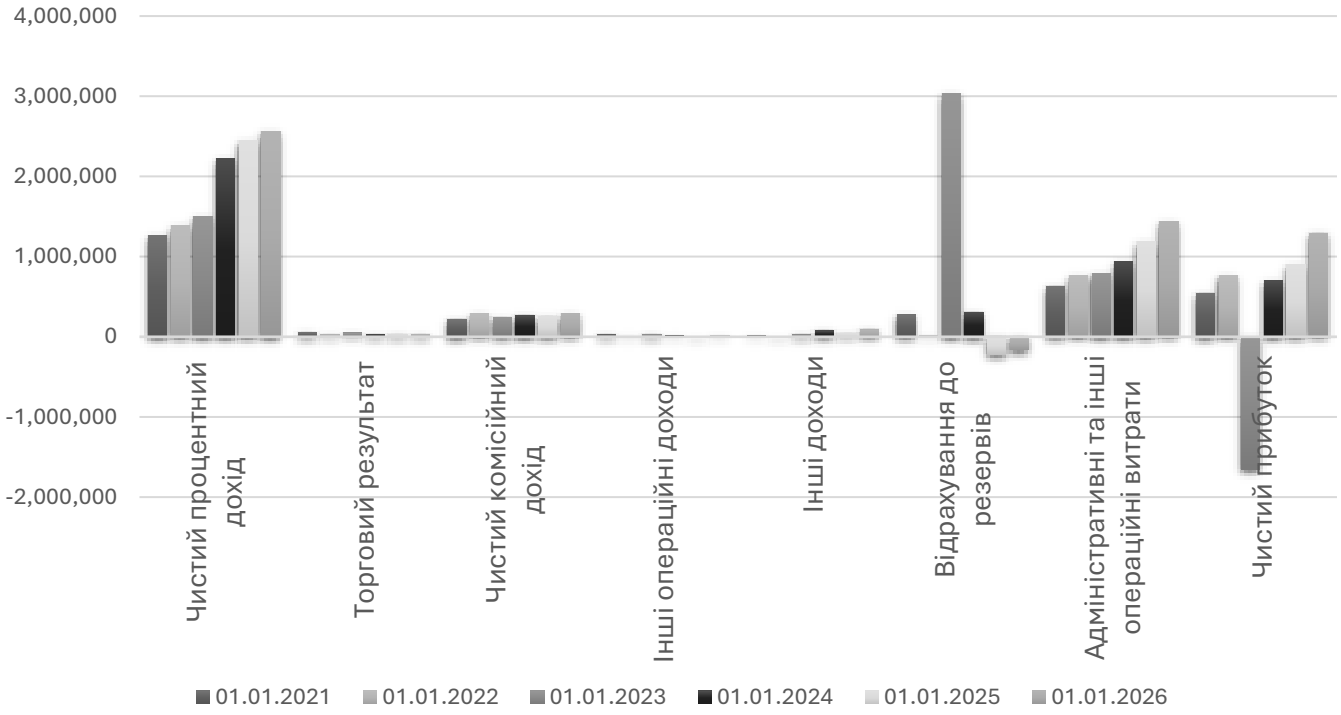

Рис.2.13 Динаміка фінансових результатів АТ «ПроКредит Банк» за період 01.01.2021-01.01.2026 рр., тис.грн

Джерело: складено авторкою за матеріалами [53]

Чистий комісійний дохід також зберігає висхідну динаміку, досягнувши 285 502 тис. грн у 2026 році, що підтверджує стабільність клієнтської бази та попит на розрахункові послуги банку. Найбільш критичним моментом аналізованого періоду став 2023 рік, коли через різке зростання відрахувань до резервів (3 033 497 тис. грн), зумовлене необхідністю покриття воєнних ризиків, банк зафіксував чистий збиток у розмірі -1 649 344 тис. грн. Проте вже з 2024 року спостерігається стрімке відновлення прибутковості, а у 2025-2026 роках відбулося розформування резервів (від'ємні значення відрахувань -220 171 та -164 948 тис. грн відповідно), що вказує на суттєве покращення якості кредитного портфеля та повернення раніше зарезервованих коштів у прибуток. Торговий результат та інші операційні доходи залишаються волатильними, але займають невелику частку в загальній структурі, що підкреслює орієнтацію банку на класичний банкінг. Водночас зростання адміністративних витрат до 1 434 238 тис. грн на початок 2026 року відображає інвестиції в персонал та цифрову інфраструктуру, необхідні для підтримання конкурентоспроможності. У

підсумку чистий прибуток банку на 01.01.2026 склав 1 293 552 тис. грн, що є найкращим результатом за весь п’ятирічний період і підтверджує повне фінансове відновлення установи та її високу операційну ефективність після кризового періоду.

Протягом періоду аналізу АТ «ПроКредит Банк» мав стійкий фінансовий стан, що підтверджують дані таблиці 2.3.

Згідно проведеного аналізу в табл. 2.3., показники рентабельності ROE та ROA у 2020 - 2025 рр. відображають відновлення ефективності діяльності після кризового 2022 року. У 2020 році рівень ROE становив 14,31%, а ROA - 1,9%, що свідчило про стабільну прибутковість до початку повномасштабних кризових явищ.

Таблиця 2.3

Аналіз фінансових результатів АТ «ПроКредит Банк» станом на 01.01.2021-01.01.2026 р.р., тис. грн., %

Показники	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Власний капітал	3 788 000	4 011 172	2 361 828	2 940 688	4 861 155	6 155 060
Активи	27 796 241	32 301 758	36 725 345	40 811 402	45 427 745	51 661 995
Чистий прибуток	542 193	765 365	-1 649 344	702 024	896 248	1 293 552
ROE ≥ 5%.	14,31%	19%	-69,8%	23,87%	18,44%	21%
ROA≥ 1%	1,9%	2,4%	-4,5%	1,72%	1,97%	2,5%
МК	7,33	8,05	15,5	13,9	9,3	8,4

Джерело: складено авторкою за матеріалами [53]

Після зниження ROE до -69,8% у 2022 році показник повернувся на позитивний рівень у 2023 році й продовжував зростати, досягнувши 21% у 2025 році, що є високим показником прибутковості власного капіталу. ROA повторював той самий тренд: падіння у 2022 році до -4,5% змінилося зростанням у наступні роки до 2,5% у 2025 році. Це вказує на ефективне використання активів та зростання дохідності операцій навіть в умовах підвищених ризиків. Мультиплікатор капіталу, що характеризує співвідношення активів до власного капіталу, у 2020 році становив 7,33, а у 2022 році досяг пікового значення 15,5, що свідчило про значний вплив зовнішніх факторів та зростання кредитного ризику. У 2023 - 2025 рр. значення мультиплікатора

знизилось та стабілізувалося в межах 8,4 - 9,3, що відповідає більш збалансованій структурі капіталу та покращенню фінансової стійкості.

Загалом фінансова динаміка АТ «ПроКредит Банк» свідчить про високий рівень адаптивності та ефективності управління в умовах нестабільного середовища. Банк зміг не лише компенсувати негативний вплив кризового 2022 року, а й перейти до впевненого зростання, нарощуючи активи, капітал і чистий прибуток. Відновлення рентабельності активів та капіталу, зниження кредитних ризиків та підвищення стабільності портфеля дозволяють говорити про зміцнення позицій банку та його здатність забезпечувати стійку операційну діяльність у майбутніх періодах.

У 2024 - 2025 рр. АТ «ПроКредит Банк» зміцнив свої позиції в банківській системі України, продемонструвавши стійке зростання активів, прибутковості та високі стандарти якості портфеля. Низька частка NPL, високий рівень капіталу та ефективна модель роботи зі сегментом МСБ/мікроагро забезпечили банку стабільність навіть в умовах повномасштабної війни. Тенденції свідчать про підвищення ефективності внутрішньої політики банку, що дозволяє йому зберігати конкурентоспроможність і бути одним із найстійкіших іноземних банків України.

Отже, АТ «ПроКредит Банк» на сьогодні є одним із найстійкіших представників банківської системи України з іноземним капіталом, демонструючи високу адаптивність своєї бізнес-моделі «хаус-банку» для малого та середнього бізнесу. Протягом 2020 - 2025 років фінансова стабільність установи суттєво зміцнилася, що підтверджується зростанням власного капіталу з 3,79 млрд грн у 2020 році до 6,15 млрд грн у 2025 році за підтримки німецької групи ProCredit. Ресурсна база банку є самодостатньою та диверсифікованою, про що свідчить зростання зобов’язань переважно за рахунок коштів клієнтів за повної відсутності залежності від рефінансування НБУ. Масштаби діяльності банку також демонструють позитивну динаміку: чисті активи зросли з 27,8 млрд грн у 2020 році до 51,7 млрд грн на кінець 2025 року. Попри кризовий 2022 рік, банк зумів повністю відновити прибутковість, перевершивши показник 2020 року (542 млн грн) та завершивши 2025 рік із рекордним чистим прибутком у 1,29 млрд грн. Така комбінація консервативного ризик-менеджменту, стабільної капіталізації та високої якості активів дозволяє АТ

«ПроКредит Банк» зберігати позиції прозорої та надійної фінансової інституції, здатної забезпечувати безперебійне фінансування пріоритетних галузей економіки в умовах воєнного стану.

2.3. Оцінювання кредитоспроможності аграрних підприємств у діяльності АТ «ПроКредит Банк»

В умовах сучасної трансформації економіки України аграрний сектор виступає ключовим драйвером валютних надходжень та забезпечення продовольчої безпеки, що зумовлює особливу увагу банківського сектору до фінансування цього напряму. Для АТ «ПроКредит Банк» кредитування агропідприємств є стратегічно пріоритетним вектором діяльності, оскільки банк позиціонує себе як спеціалізована установа для малого та середнього бізнесу з глибокою галузевою експертизою. Специфіка сільськогосподарського виробництва, що характеризується вираженою сезонністю, залежністю від природно-кліматичних чинників та тривалим операційним циклом, вимагає від банку впровадження особливих підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників.

Починаючи з 24 лютого 2022 року, кредитний ризик у банку визначається не лише фінансовими показниками клієнтів, а й географічним фактором - місцезнаходженням бізнесу та ступенем впливу воєнних дій. Це стало основою для розробки системи сегментації портфеля.

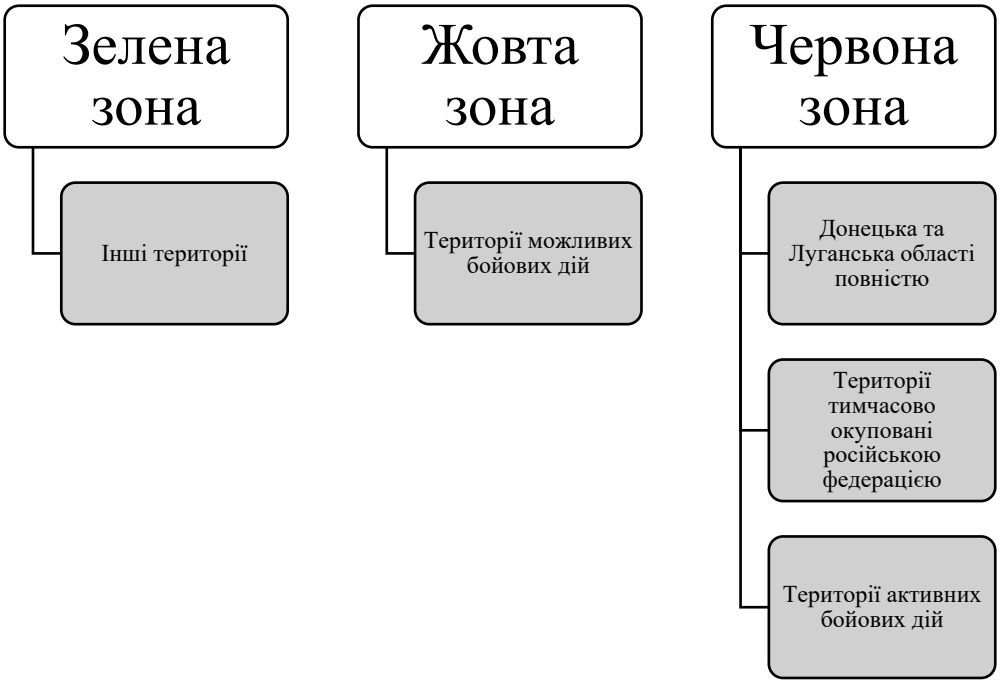

Рис.2.14 Категоризація військових зон ризику для кредитного портфеля АТ «ПроКредит Банк»

Джерело: складено авторкою за матеріалами [53]

Запропонована на рис.2.14 класифікація є базовим інструментом експрес-оцінки кредитоспроможності агровиробників в АТ «ПроКредит Банк», оскільки в умовах війни географічний фактор безпосередньо визначає рівень операційного ризику та життєздатність бізнес-моделі позичальника. Категоризація зон повністю синхронізована з офіційним Переліком Мінреінтеграції України, а її практична імплементація передбачає диференціацію підходів до фінансового аналізу та структурування угод для кожної зони:

Прямим відображенням ефективності описаної трирівневої системи географічного ризик-менеджменту в АТ «ПроКредит Банк» є динаміка формування резервів під кредитні збитки. З огляду на це, для оцінки фінансової стійкості банку та глибини впливу воєнних шоків на якість його портфеля, доцільно перейти до детального аналізу обсягів та структури відрахувань до резервів під кредити агровиробників протягом 2021-2025 років.

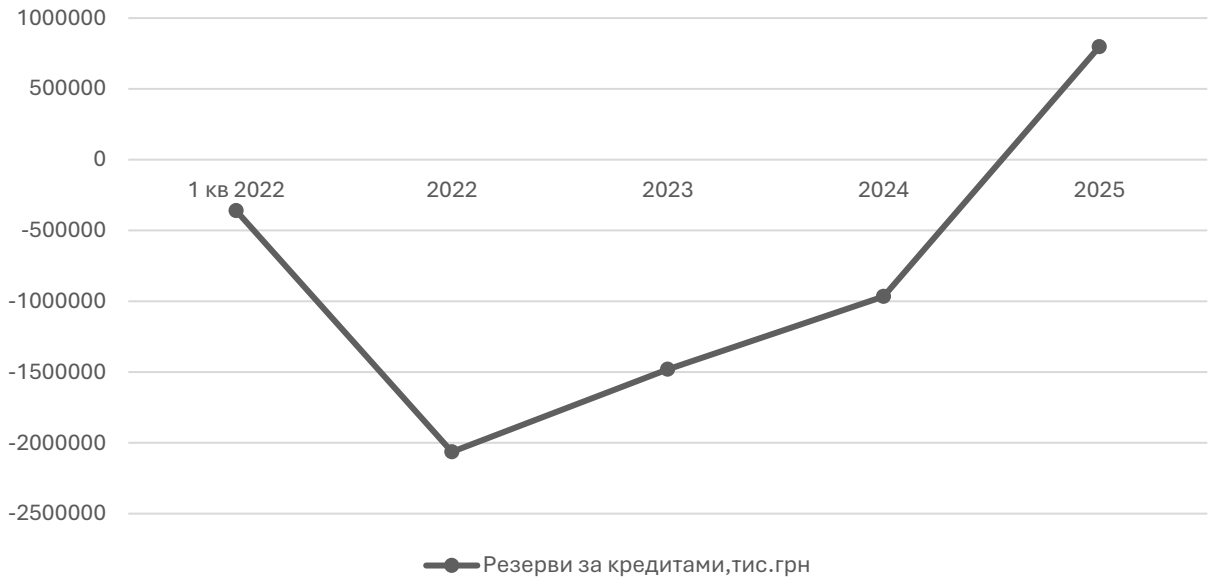

Рис.2.15 Динаміка резервів під кредити АТ «ПроКредит Банк» у 2022-2025 рр., тис. грн.

Джерело: складено авторкою за матеріалами [53]

Згідно рис.2.15 у першому кварталі 2022 року резерви становили 360 000 тис. грн, що було початковою реакцією на ризики після вторгнення. До кінця 2022 року вони різко зросли до 2 063 725 тис. грн, що свідчить про масове формування резервів унаслідок дефолтів клієнтів у червоній зоні та високої невизначеності. У 2023 році резерви скоротилися до 1 480 667 тис. грн, що відображає адаптацію банку до нових умов та поступове відновлення платіжної дисципліни підприємств. У 2024 році показник зменшився до 966 347 тис. грн завдяки використанню державних і міжнародних гарантій та реструктуризації кредитів, що дозволило знизити навантаження на бізнес. У 2025 році резерви вийшли на позитивний рівень 797 719 тис. грн, що підтверджує відновлення фінансової стійкості портфеля та ефективність комплексного підходу банку до оцінки кредитоспроможності клієнтів.

Таким чином, динаміка резервів показує, що оцінка кредитоспроможності агропідприємств у АТ «ПроКредит Банк» включає багаторівневу систему моніторингу ризиків та сегментацію клієнтів за зонами військового впливу. Це дозволяє банку своєчасно формувати адекватні резерви, підтримувати якість активів і забезпечувати стабільність кредитного портфеля навіть у надзвичайно складних умовах війни.

Висока концентрація кредитних ресурсів у аграрному секторі обумовлює необхідність застосування специфічних інструментів ризик-менеджменту. Оскільки сільське господарство критично залежить від біологічних та кліматичних чинників, стандартний фінансовий аналіз не здатен повною мірою виявити всі потенційні загрози для повернення коштів.

Водночас ключовим показником результативності кредитної політики виступає рівень непрацюючих кредитів (NPL), який у діяльності АТ «ПроКредит Банк» стабільно залишається одним із найнижчих у банківській системі.

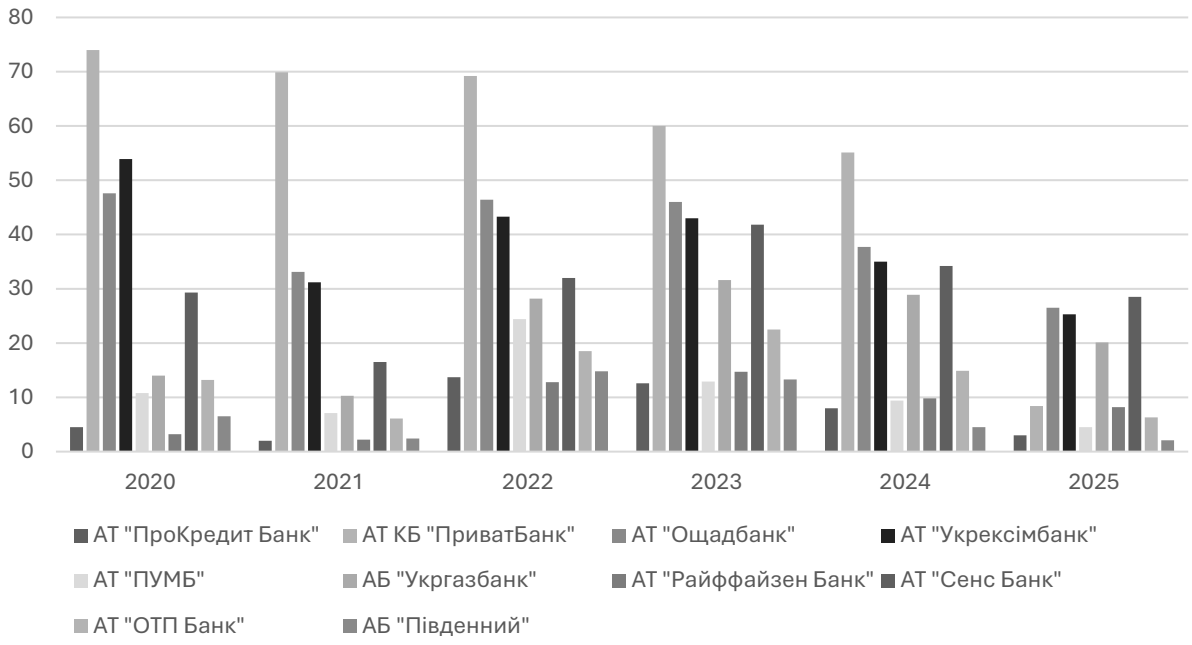

Рис.2.16 Порівняльний аналіз динаміки NPL банків-лідерів України за період 2020 - 2025 рр.,%

Джерело: складено авторкою за матеріалами [64]

Згідно з рис. 2.16, АТ «ПроКредит Банк» демонструє унікальну для українського ринку стабільність: якщо у таких системно важливих установах, як АТ КБ «ПриватБанк» або АТ «Ощадбанк», частка NPL у пікові періоди сягала 70 - 75%, то показник «ПроКредит Банку» протягом усього досліджуваного періоду залишався на рівні нижче 10%, демонструючи лише незначні коливання навіть у найбільш турбулентні 2022 - 2023 роки.

Така відмінність від середньоринкових трендів пояснюється не лише консервативною політикою формування резервів, а насамперед жорсткою регламентацією етапів фінансово-економічного аналізу, що дозволяє відсіювати високоризикові проєкти ще до моменту видачі коштів. Саме тому динаміка заставного забезпечення у загальному кредитному портфелі виступає важливим елементом оцінки кредитоспроможності: вона показує, що банк працює лише з реально існуючим та ліквідним майном, а також активно використовує державні та міжнародні гарантії для компенсації ризиків у кризові роки.

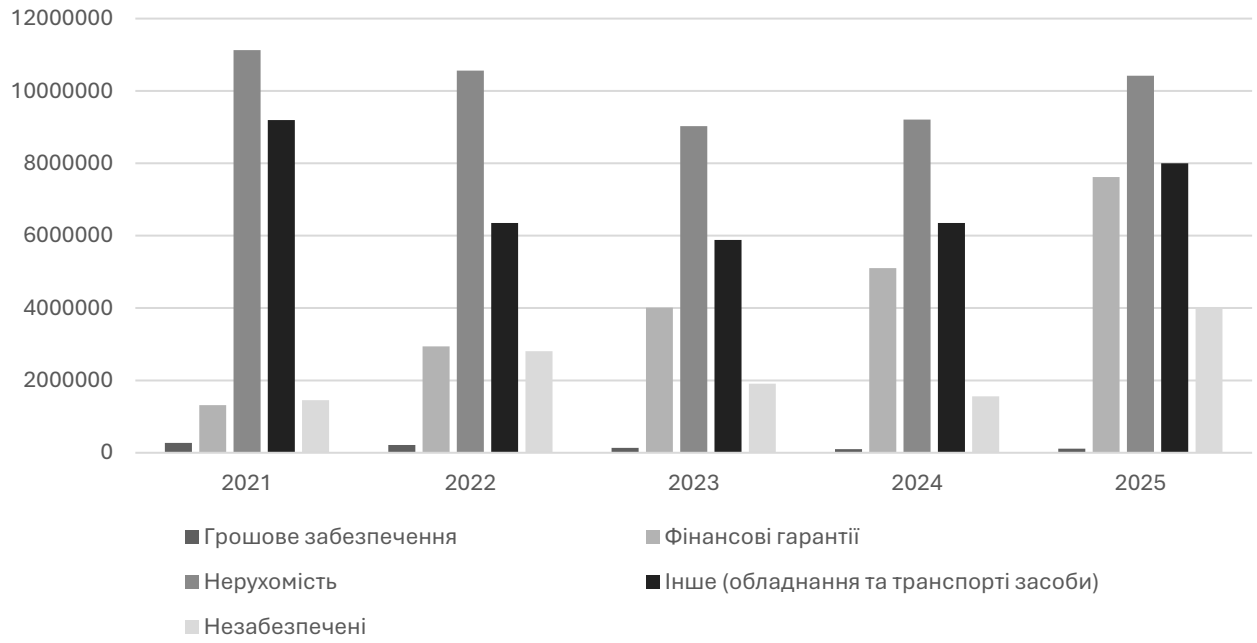

Рис.2.17 Динаміка заставного забезпечення кредитів АТ «ПроКредит Банк» у 2021-2025 рр., тис.грн

Джерело*: складено* авторкою за матеріалами [53]

У процесі оцінки кредитоспроможності агропідприємств АТ «ПроКредит Банк» виходить із загальної структури забезпечення кредитного портфеля, яка у 2021-2025 рр. зазнала суттєвих змін. Якщо у 2021 р. основу становили класичні форми - грошове забезпечення, нерухомість, обладнання та транспортні засоби, то вже у кризові 2022-2023 рр. їхня частка різко скоротилася через падіння ліквідності та воєнні ризики. У цей період зросла частка незабезпечених кредитів, що було вимушеним кроком для підтримки клієнтів, зокрема аграріїв. Водночас саме фінансові гарантії державних

програм та міжнародних інституцій (ЄБРР, ЄІБ) стали ключовим інструментом компенсації ризиків і дозволили банку зберегти стабільність портфеля. У 2024-2025 рр. структура забезпечення стабілізувалася: незабезпечені кредити скоротилися, а гарантії стали провідним видом забезпечення, що забезпечило низький рівень непрацюючих кредитів (NPL) - менше 10% протягом усього періоду.

Таким чином, аналіз загальної структури забезпечення кредитного портфеля є невід'ємною частиною оцінки кредитоспроможності агропідприємств у АТ «ПроКредит Банк», адже саме він показує, як банк мінімізує ризики, відсіює високоризикові проєкти та формує довгострокову стратегію співпраці з фінансово прозорими клієнтами.

Фінансово-економічний аналіз у АТ «ПроКредит Банк» побудований як багаторівнева система перевірки клієнта, що поєднує класичні фінансові показники з галузевою специфікою агросектору. Система оцінки кредитоспроможності базується на німецьких стандартах аналізу та інтегрує в себе глибокий технологічний аудит господарства. Перехід від кількісних показників портфеля до якісного розгляду кожного позичальника відбувається через чітко регламентовану послідовність етапів, що дозволяє банку нівелювати специфічні галузеві ризики ще на стадії підготовки кредитної угоди.

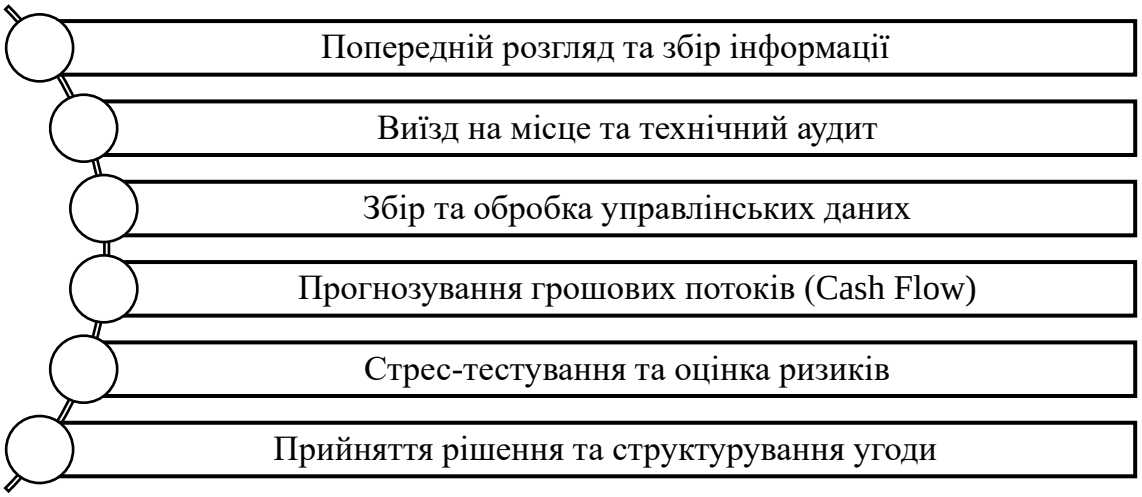

Рис.2.18 Етапи фінансово-економічного аналізу агро-підприємств в АТ «ПроКредит Банк»

Джерело: складено авторкою за матеріалами [3;53]

Перший етап – попередній розгляд та збір інформації. Він виконує роль первинного фільтра, дозволяючи ідентифікувати ризики ще до технічного аудиту. Банк аналізує ділову репутацію, структуру власності, комплаєнс-стандарти та перевіряє заставу через державні реєстри. Якісний збір даних дає змогу відсіяти до 25% невідповідних клієнтів і підтримувати низький рівень NPL. Додатково здійснюється моніторинг екологічних та соціальних ризиків, відповідно до корпоративних стандартів групи ПроКредит.

Другий етап – виїзний технічний аудит. Кредитний експерт перевіряє реальний стан активів: земельний банк, склади, елеватори, техніку. Близько 15-20% одиниць техніки потребують дисконтування через знос, що враховується при розрахунку ліквідаційної вартості. Також оцінюються біологічні активи, дотримання агротехнологій та кліматична стійкість господарства. Це дозволяє уникати ризику «паперових активів» і підтримувати якість портфеля.

Третій етап – збір та обробка управлінських даних. Банк аналізує книги історії полів, складські квитанції, витрати на ПММ та добрива. Це допомагає виявити приховані доходи чи витрати, які не відображені у фінансовій звітності. На основі консолідації даних розраховуються ключові показники ефективності, такі як собівартість продукції та точка беззбитковості. Рентабельність активів клієнтів у середньому становить 10-15%.

Четвертий етап – прогнозування грошових потоків (Cash Flow). Аналітики будують помісячні моделі руху коштів, враховуючи сезонність витрат і доходів. Для уникнення ризику ліквідності застосовуються індивідуальні графіки погашення з пільговими періодами. Консервативні прогнози враховують можливі коливання цін та логістичні затримки.

П’ятий етап – стрес-тестування та оцінка ризиків. Банк моделює сценарії зниження врожайності та зростання витрат, щоб оцінити стійкість позичальника.

Фінальний етап – структурування угоди. Розробляється індивідуальний графік погашення, синхронізований із періодами реалізації продукції, що дозволяє мінімізувати ризики прострочення та підтримувати високу якість активів.

Ретельне дотримання кожного з описаних етапів аналізу дозволяє АТ «ПроКредит Банк» сформувати цілісну картину діяльності позичальника та вибудувати ефективну систему захисту від потенційних втрат. Проте, навіть за умови найглибшого технологічного аудиту та детального моделювання грошових потоків, агрокредитування залишається одним із найбільш ризикованих видів банківської діяльності через вплив факторів, які не піддаються повному контролю з боку фінансової установи. Саме тому наступним логічним кроком у дослідженні кредитоспроможності є класифікація та оцінка специфічних ризиків агросектору. Розуміння природи цих загроз дозволяє банку не просто фіксувати небезпеку, а впроваджувати превентивні інструменти їх мінімізації, що є фундаментальною основою підтримки високої якості кредитного портфеля в умовах сучасної економічної мінливості.

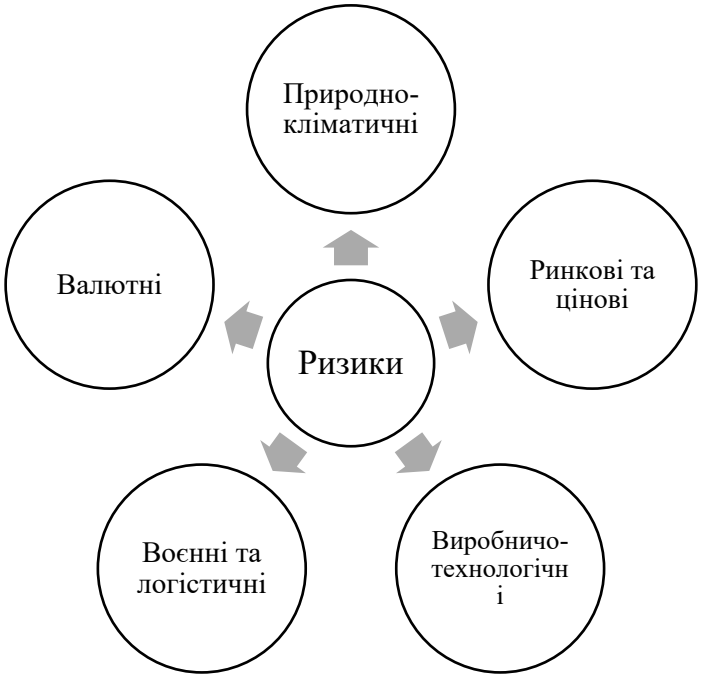

Рис.2.19 Ідентифікація ключових ризиків у кредитуванні аграрних підприємств АТ «ПроКредит Банк»

Джерело: складено авторкою за матеріалами [3;53]

Перша категорія ризиків це природно-кліматичні. Ця категорія є фундаментальною для АСУ, оскільки сільськогосподарське виробництво

безпосередньо залежить від біологічних циклів та погодних умов. Ризик проявляється у можливості часткової або повної втрати врожаю через форс-мажорні обставини: посухи, повені, град, ранні заморозки або аномальні температурні режими. В АТ «ПроКредит Банк» оцінка цього ризику базується на аналізі історичних даних урожайності в конкретному регіоні за останні 5 років. Для мінімізації впливу кліматичного фактору АТ «ПроКредит Банк» вимагає від позичальників диверсифікації сівозміни, що дозволяє нівелювати втрати по одній культурі за рахунок інших. Крім того, наявність зрошувальних систем або програм агрострахування розглядається як суттєва перевага, що підвищує кредитний рейтинг клієнта.

Ринковий ризик зумовлений високою волатильністю цін на агропродукцію на світових та внутрішніх біржах. Оскільки операційний цикл в агробізнесі тривалий, ціна на момент збирання врожаю може бути значно нижчою за ту, що прогнозувалася під час посівної. Це створює загрозу дефіциту ліквідності для погашення кредиту. Методологія банку передбачає аналіз «точки беззбитковості» підприємства – розраховується мінімальна ціна реалізації, за якої фермер зможе виконати свої зобов'язання. Важливим інструментом захисту тут виступає наявність у клієнта власних складських потужностей, що дає змогу не продавати зерно в період сезонного падіння цін, а реалізовувати його в моменти найкращої ринкової кон'юнктури.

Виробничо-технологічний ризик пов'язаний із внутрішніми процесами господарства: станом технічного парку, якістю посівного матеріалу та дотриманням агротехнічних термінів. Ризик виникає у разі несвоєчасного збирання врожаю через поломку застарілої техніки або порушення технології внесення добрив, що веде до зниження якості продукції. Кредитні експерти АТ «ПроКредит Банк» мінімізують цей ризик шляхом проведення технічного аудиту під час візиту на підприємство. Банк активно стимулює клієнтів інвестувати у нове енергоефективне обладнання, що не лише знижує ризик простоїв, а й зменшує собівартість виробництва, посилюючи фінансову стійкість позичальника.

У сучасних умовах воєнні та логістичні ризики набули критичного значення для українського агробізнесу. Вони включають загрозу фізичного знищення майна, мінування територій, а також блокування традиційних шляхів експорту через морські

порти. Логістичний ризик проявляється у різкому зростанні вартості перевезень та чергах на кордонах, що вимиває обігові кошти підприємств. АТ «ПроКредит Банк» інтегрував у систему оцінки географічний моніторинг активів клієнта та аналіз альтернативних логістичних ланцюжків (залізниця, автотранспорт). При оцінці кредитоспроможності банк враховує здатність підприємства адаптуватися до змін у ланцюгах постачання та наявність автономних джерел енергозабезпечення.

Оскільки більшість агровиробників є експортоорієнтованими, їхні доходи залежать від обмінного курсу гривні. Валютний ризик виникає при значних курсових коливаннях, оскільки витратна частина (закупівля імпортного палива, добрив, насіння) зазвичай прив'язана до іноземної валюти. Для нівелювання цього ризику банк пропонує клієнтам механізми природного хеджування, структуруючи кредитні зобов'язання відповідно до валюти майбутньої виручки. Такий підхід дозволяє уникнути збитків від курсової різниці та забезпечує прогнозованість фінансового результату підприємства незалежно від девальваційних процесів.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що система оцінки кредитоспроможності агровиробників у АТ «ПроКредит Банк» є комплексним механізмом, що базується на поєднанні класичного фінансового аналізу та глибокого технологічного аудиту. Використання німецької моделі «хаус-банку» дозволяє установі нівелювати інформаційну асиметрію через пріоритетне використання управлінської звітності та обов'язкову верифікацію активів безпосередньо на місцях ведення господарської діяльності.

Ключовою особливістю підходу АТ «ПроКредит Банк» є трансформація специфічних галузевих ризиків у контрольовані параметри фінансової моделі. Завдяки побудові детальних прогнозів руху грошових коштів (Cash Flow) та впровадженню індивідуальних графіків погашення, синхронізованих із циклами реалізації сільськогосподарської продукції, банк забезпечує високу якість кредитного портфеля навіть у періоди значної макроекономічної нестабільності.

Така стратегічна орієнтація на реальний сектор економіки та фокус на інвестиційному кредитуванні технологічного оновлення клієнтів дозволяють АТ «ПроКредит Банк» не лише зберігати лідируючі позиції в агросегменті, а й

мінімізувати частку непрацюючих активів. В кінцевому підсумку, ефективна методологія оцінки кредитоспроможності виступає фундаментом стійкості банку, забезпечуючи баланс між активним нарощуванням кредитного портфеля та жорстким дотриманням стандартів ризик-менеджменту.

Висновки до розділу 2

У другому розділі здійснено комплексне оцінювання функціонування АСУ в умовах воєнного стану, визначено архітектуру його банківської підтримки, а також проведено глибокий фінансово-економічний аналіз діяльності АТ «ПроКредит Банк» як одного з ключових спеціалізованих кредиторів вітчизняного малого та середнього агробізнесу.

Проведене дослідження дозволило встановити, що в умовах повномасштабного воєнного стану аграрний сектор України трансформувався з традиційної базової галузі у стратегічний фактор забезпечення національної, продовольчої та економічної безпеки. Незважаючи на безпрецедентні екзогенні шоки, руйнування виробничо-логістичної інфраструктури та тимчасову окупацію значної частини сільськогосподарських земель, галузь продемонструвала унікальну стійкість. Хоча під впливом воєнних факторів частка АСУ у структурі ВВП країни закономірно скоротилася з 11,05% у 2021 році до 8,8% у 2025 році через стрімке зростання сектору оборони та державного управління (до 24%), агропромисловий комплекс остаточно закріпив за собою статус головного гаранта макрофінансової та валютної стабільності. Питома вага агропродукції в загальному експорті України суттєво збільшилася з 40,7% у 2021 році до 56,0% у 2025 році, пройшовши пікове значення у 2024 році на рівні 62,5%, що забезпечило стабільний приплив валютної виручки та підтримання платіжного балансу держави у найкритичніші періоди.

Воєнний чинник зумовив першочергове скорочення ресурсної бази у 2022-2024 роках, проте аналіз фінальних показників свідчить про поступовий вихід галузі на

траєкторію стабілізації. Посівні площі під основними культурами після падіння до 22,3 млн га у 2024 році частково відновилися до 23,0 млн га у 2025 році (проти 28,4 млн га у 2021 році), а валовий збір зернових та олійних після спаду стабілізувався і зріс до 75,0 млн т у 2025 році. Паралельно відбулися корінні трансформації на ринку праці, який перейшов до моделі «ринку кандидата» з гострим кадровим дефіцитом на рівні близько 30%, спричиненим мобілізаційними та міграційними процесами. Це зумовило стрімке зростання економічної вартості праці та посилення фінансового тиску на виробників. При цьому ідентифіковано системоутворюючу роль підприємств середнього сегмента з земельним банком від 2 000 до 5 000 га, які забезпечують понад 25% офіційних робочих місць і виступають головним стабілізуючим фактором у сільських громадах, формуючи стійкий та об'єктивно обґрунтований попит на довгострокове банківське фінансування.

На вітчизняному ринку банківського кредитування АСУ сформувалася чітка трикомпонентна сегментація. Виділено групу масових системних кредиторів в особі АТ «Райффайзен Банк» з часткою ринку 14,2% та державного АТ «Ощадбанк» з часткою 13,8%, які орієнтовані на великий корпоративний бізнес та масштабну реалізацію держпрограм; групу експрес-фінансування оборотного капіталу в особі АТ КБ «ПриватБанк» (10,9%); а також групу спеціалізованих фінансових установ, де АТ «ПроКредит Банк» посідає вагоме 5-те місце в рейтингу з часткою ринку 9,1%. Конкурентна модель АТ «ПроКредит Банк» базується не на нарощуванні валових обсягів, а на глибокому індивідуальному аналізі, бездоганному ризик-менеджменті та кредитуванні фінансово прозорих суб'єктів малого та середнього бізнесу.

Проведений аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «ПроКредит Банк» за п'ятирічний цикл (2021-2026 рр.) підтвердив високу ефективність німецької моделі корпоративного управління та цифрового банкінгу. Власний капітал банку продемонстрував стрімке зростання, підкріплене збільшенням статутного капіталу у 2025 році з 1,57 млрд грн до 1,92 млрд грн за рахунок додаткових внесків іноземних акціонерів, що сформувало надійний буфер проти воєнних ризиків. Загальний обсяг зобов'язань зріс з 23,16 млрд грн до 36,79 млрд грн станом на 01.01.2026 р., причому фондування банку є максимально здоровим та автономним, оскільки воно повністю

спирається на кошти юридичних осіб МСБ за абсолютної відсутності залежності від рефінансування НБУ чи позик інших банків. Чисті активи банку за п'ять років зросли майже вдвічі – до 49,58 млрд грн, а чистий кредитний портфель досяг рекордних 28,16 млрд грн, увійшовши у фазу стрімкого відновлення після консервативного стримування у 2023-2024 рр. Консервативний підхід до ризиків підтверджується динамікою резервів, де пікове формування резервів під збитки у 2023 році (-3,70 млрд грн) змінилося їх плановим зменшенням до -2,09 млрд грн на початку 2026 року, що свідчить про успішне очищення портфеля та стабілізацію якості обслуговування боргу агровиробниками.

Підсумовуючи результати дослідження, можна констатувати, що АТ «ПроКредит Банк», спираючись на потужну капіталізацію, диверсифіковану клієнтську ресурсну базу та модель дистанційного обслуговування, сформував стійку фінансову платформу. Це дозволяє установі мінімізувати вплив макроекономічної турбулентності й виконувати функцію ефективного фінансового медіатора, забезпечуючи безперервне інвестиційне та оборотне кредитування підприємств аграрного сектору України в кризових умовах воєнного стану.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

3.1. Міжнародний досвід оцінки та управління кредитними ризиками в аграрному секторі

Ефективне функціонування аграрного сектору в умовах сучасної глобалізованої економіки неможливе без належного фінансового забезпечення, де кредитні ресурси виступають основним каталізатором виробничого розвитку. Кредитування аграрної галузі є не просто інструментом підтримки поточної ліквідності, а фундаментальним чинником, що визначає стратегічні можливості підприємств щодо інвестування у капіталомісткі проекти, масштабну модернізацію технологічної бази, впровадження наукомістких інновацій та диверсифікацію ринків збуту.

Водночас, сільськогосподарська діяльність за своєю природою є однією з найбільш ризикованих сфер економіки. Специфіка аграрного виробництва зумовлює виникнення мультиплікативного ефекту ризиків, де природно-кліматична нестабільність (посухи, повені, зміни клімату) тісно переплітається з волатильністю світових цін на продовольство, фінансовими коливаннями та геополітичними трансформаціями. За таких умов традиційні методи банківського кредитування, орієнтовані виключно на жорстку заставу та ретроспективний аналіз фінансової звітності, виявляються малоефективними.

У цьому контексті доцільно звернутися до світових лідерів аграрного ринку, адже саме вони визначають ключові тенденції розвитку галузі та формують сучасні підходи до фінансування агробізнесу. Розкриття їхньої ролі у світовій економіці створює підґрунтя для подальшого аналізу методик оцінювання кредитних ризиків, які застосовуються у провідних країнах і можуть бути адаптовані у вітчизняну практику.

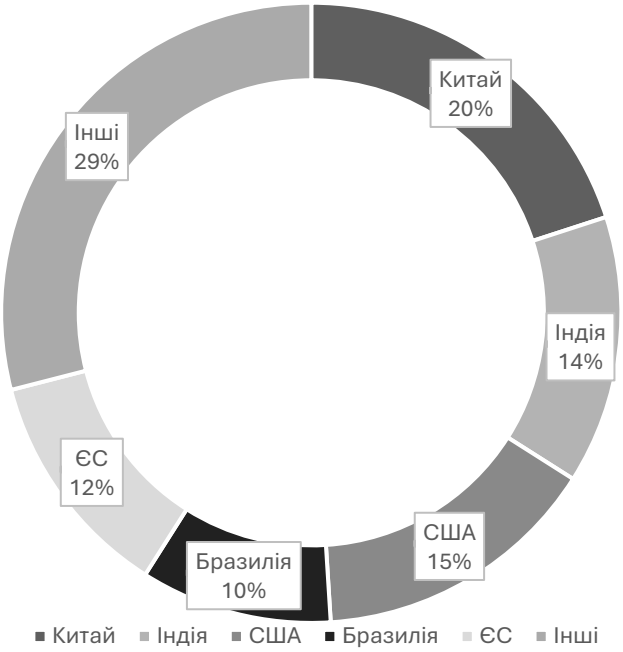

Рис.3.1 Частка провідних країн світу у глобальному виробництві агропродукції

Джерело: складено авторкою за матеріалами [33]

Як видно з рис. 3.1, частка провідних країн у глобальному виробництві агропродукції демонструє їхню вагому роль у формуванні світових тенденцій розвитку аграрного сектору. Саме ці держави визначають напрями фінансової політики, моделі кредитування та механізми управління ризиками, що впливають на стабільність агробізнесу у глобальному масштабі.

Для глибшого розуміння специфіки фінансових систем доцільно розглянути основні інструменти кредитування та особливості моделей, які застосовуються у країнах-лідерах аграрного ринку.

Таблиця 3.1

Порівняльний аналіз міжнародних практик кредитування аграрного сектору

Країна/регіон	Основні інструменти фінансування	Особливості моделі
Китай	Масштабне державне фінансування, аграрні банки	Орієнтація на підтримку великих програм та інфраструктури
Індія	Державні кредити, мікрофінансування	Підтримка дрібних фермерів через кооперативи та мікрокредитні програми
США	Приватний капітал, державні гарантії, страхування ризиків	Домінування на ринку зернових та сої, інтеграція приватного і державного фінансування
Бразилія	Державні банки (BNDES), експортні кредитні програми	Активна підтримка експорту, орієнтація на глобальні ринки
ЄС	Спільна аграрна політика (CAP), субсидії, гранти	Мінімізація ризиків через систему субсидій, висока конкурентоспроможність фермерів

Джерело: складено авторкою за матеріалами [33]

Наведені у таблиці 3.1 дані свідчать про глибоку диференціацію підходів до фінансового забезпечення аграрного виробництва, яка обумовлена історичними чинниками, структурою земельного фонду та стратегічними пріоритетами конкретної держави. Кожна з країн-лідерів сформувала унікальну національну архітектуру кредитування, де баланс між державним втручанням та ринковими інструментами зміщується залежно від поставлених цілей - від тотального бюджетного контролю задля продовольчої безпеки до побудови складних систем страхування приватного капіталу. Для розуміння специфіки формування кредитних ресурсів та подальшої оцінки ризиків у цих системах необхідно провести детальний змістовний аналіз кожної з представлених моделей.

Китайська модель фінансування повністю підпорядкована стратегічним цілям уряду щодо забезпечення продовольчої безпеки величезного населення країни. Головну роль у цій системі відіграють спеціалізовані державні фінансові інституції,

зокрема Аграрний банк Китаю та Банк розвитку сільського господарства Китаю, які отримують ліквідність та цільове фінансування безпосередньо з державного бюджету. Замість роздрібного кредитування окремих дрібних виробників, китайська модель орієнтується на фінансування масштабних інфраструктурних проєктів, будівництво сучасних іригаційних систем, створення стратегічних державних зерносховищ та комплексну автоматизацію виробництва. Ключовою перевагою такого підходу є здатність держави миттєво мобілізувати колосальні фінансові ресурси на пріоритетні напрями, тоді як головним недоліком залишається високий уровень бюрократизації, жорсткий контроль та низька гнучкість системи щодо підтримки локальних приватних ініціатив.

Індійська система фінансування побудована навколо необхідності підтримки сотень мільйонів крихітних, переважно сімейних селянських господарств, які володіють ділянками землі розміром менше двох гектарів. Головним координатором державної фінансової політики в агросекторі виступає Національний банк сільського господарства та розвитку сільських територій, який розподіляє фінансові потоки через розгалужену мережу місцевих кооперативів та спеціальних груп самодопомоги. Держава застосовує жорстке регулювання комерційного банківського сектору, зобов'язуючи банки спрямовувати фіксований відсоток своїх кредитних портфелів виключно на потреби аграріїв, а самі позики часто видаються без застави та під мінімальні відсотки за допомогою цифрових карток фермера. Цей підхід виконує важливу соціальну функцію, рятуючи незахищені верстви населення від кабальних умов місцевих тіньових лихварів, проте зворотним боком моделі є надзвичайно високий рівень неповернення кредитів, що змушує уряд регулярно проводити масштабні та фінансово обтяжливі для державного бюджету програми повного списання боргів.

Американська модель базується на приватному капіталі та високотехнологічному комерційному агробізнесі, де держава не фінансує фермерів безпосередньо, а створює комплексний механізм захисту від фінансових ризиків. Кредитування здійснюється через мережу комерційних банків та спеціалізовану кооперативну систему фінансування, а ключовим інструментом державного

регулювання є субсидування до шістдесяти відсотків вартості страхування врожаю через Агентство з управління ризиками. Завдяки цій системі у випадку посухи, стихійного лиха або різкого падіння світових цін на продукцію фермер не банкрутує, а отримує гарантовану компенсацію, що перетворює страховий поліс на надійну та ліквідну заставу для комерційних банків. Такий підхід дозволяє аграрному сектору залучати дешеві довгострокові кредити під низькі відсотки завдяки мінімізації ризику дефолту позичальника, хоча впроваджена система є найбільш вигідною для великих товарних господарств, тоді як дрібним фермерам стає дедалі важче конкурувати за доступ до цих фінансових ресурсів.

Бразильська фінансова модель повністю адаптована під потреби великих латифундій і стимулювання експорту на світові ринки продовольства, зокрема сої, кукурудзи та м'ясної продукції. Головним рушієм цієї системи виступає державний банк розвитку та щорічна урядова программа фінансування врожаю, яка чітко розмежовує соціальну підтримку сімейних господарств та масштабне фінансування великого експортного бізнесу. Основний капітал залучається через спеціалізовані експортні кредитні лінії, випуск зелених бондів та форвардні контракти, причому транснаціональні торгові компанії часто самі виступають кредиторами бразильських фермерів під заставу майбутнього врожаю. Модель забезпечила країні стрімке зростання валютної виручки, масштабний приплив іноземних інвестицій та статус світової аграрної супердержави, але водночас зробила сектор сильно залежним від коливань світових цін на сировину та посилила екологічний тиск на навколишнє середовище.

Європейська філософія розглядає аграрний сектор не просто як комерційний бізнес, а як основу для збереження екологічного балансу, традиційного ландшафту та життєдіяльності сільських громад. Фундаментом цієї моделі є Спільна аграрна політика, яка фінансує фермерів через систему прямих погектарних субсидій, що виплачуються незалежно від обсягів виробництва за умови сувого дотримання стандартів якості та екологічних норм, а також через цільові гранти на модернізацію та зелений перехід. Завдяки гарантованим та прогнозованим європейським дотаціям звичайні комерційні банки бачать у фермерах надійних стабільних позичальників і

надають їм кредити за дуже низькими відсотковими ставками. Ця система гарантує європейським виробникам високу стабільність і надійний захист від ринкових криз, проте вона створює колосальне фінансове навантаження на загальний бюджет Європейського Союзу та суттєво обмежує діяльність фермерів через надмірне бюрократичне регулювання.

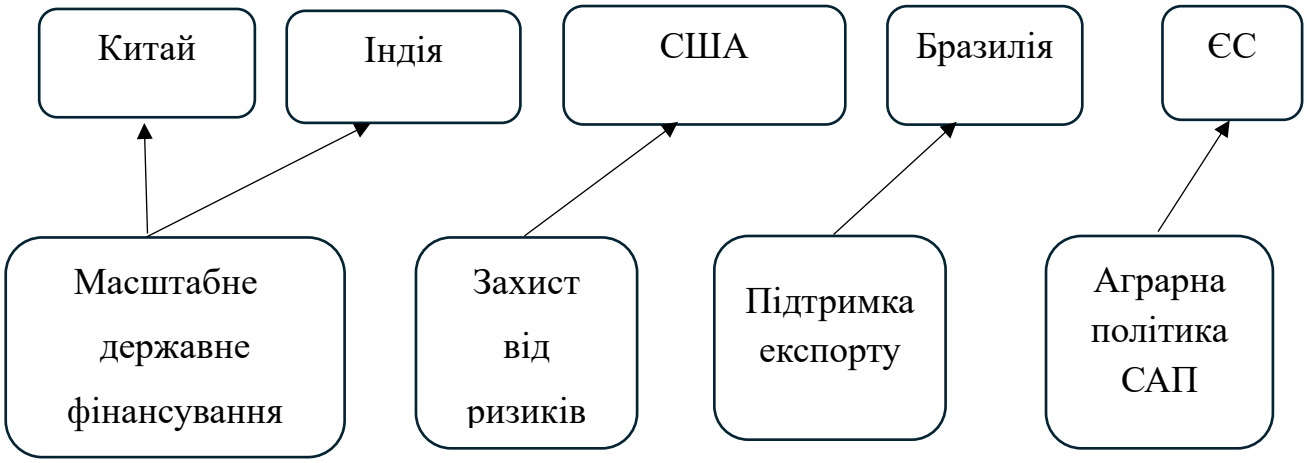

Рис.3.2 Порівняльні моделі кредитування агросектору країн-лідерів

Джерело: складено авторкою за матеріалами [33]

Як видно на рис.3.2, моделі кредитування агросектору у країнах-лідерах суттєво різняться за рівнем державного втручання, структурою фінансових інструментів та стратегічними пріоритетами. Китай та Індія, забезпечуючи понад чверть глобального випуску продукції, роблять ставку на масштабне державне фінансування та мікрокредитування для підтримки багатомільйонного сектору дрібних фермерів. Водночас США та Бразилія домінують на ринках зернових та сої завдяки інтеграції приватного капіталу з потужними державними гарантіями та програмами підтримки експорту. Особливе місце посідає Європейський Союз, де Спільна аграрна політика (САР) через систему субсидій та грантів мінімізує ризики, забезпечуючи високу конкурентоспроможність фермерських господарств. Узагальнюючи досвід цих лідерів, для України найбільш релевантним є європейський досвід, який поєднує державні гарантії, субсидії та сучасні інструменти ризик-менеджменту.

3.2. Основні проблеми та перспективи кредитування аграрного сектору України під час війни

В умовах повномасштабної війни АСУ залишається одним із ключових елементів національної економіки, забезпечуючи продовольчу безпеку держави, експортну виручку та зайнятість населення у сільській місцевості. Водночас саме ця галузь зазнала значного впливу воєнних дій, що проявляється у руйнуванні виробничої інфраструктури, втраті активів, ускладненні логістичних ланцюгів та зростанні виробничих ризиків.

У таких умовах особливого значення набуває питання доступності кредитних ресурсів для аграрних підприємств, оскільки саме банківське фінансування є одним із основних джерел підтримки їхньої операційної діяльності та інвестиційного розвитку. У зв’язку з цим виникає необхідність визначення ключових проблем, що стримують процес кредитування агросектору, а також окреслення перспективних напрямів його відновлення та вдосконалення. Розгляд цих аспектів дозволяє оцінити адаптаційні можливості фінансової системи та сформувати підґрунтя для підвищення ефективності фінансової підтримки аграрного виробництва в кризових умовах.

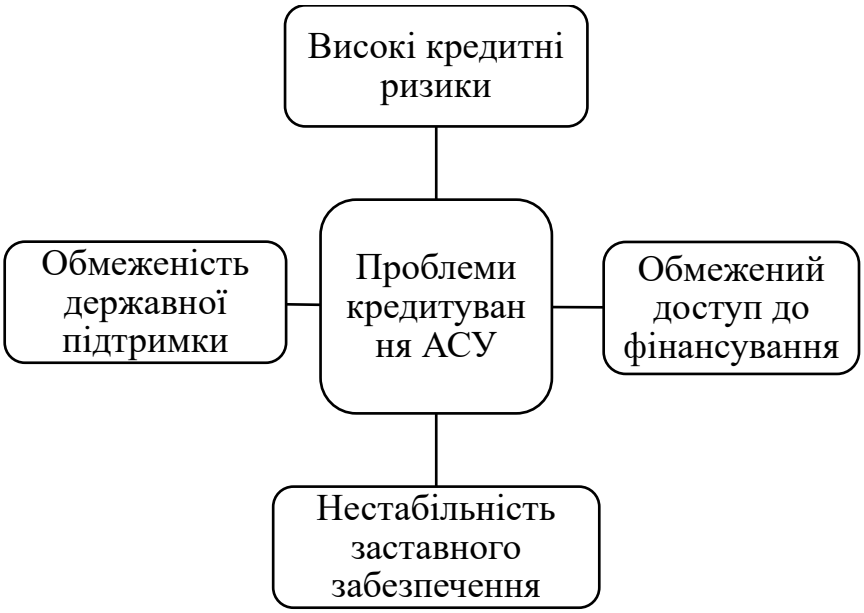

Рис.3.3 Основні проблеми кредитування АСУ в умовах війни

Джерело: складено авторкою за матеріалами [44]

Згідно з рис. 3.3, основними проблемами кредитування аграрного сектору України в умовах війни є високі кредитні ризики, обмежений доступ до фінансування, нестабільність заставного забезпечення та недостатній рівень державної підтримки. Сукупність цих факторів формує складне фінансове середовище для аграрних підприємств, істотно ускладнюючи залучення кредитних ресурсів та підвищуючи вимоги з боку банківських установ до позичальників. Виявлені проблеми взаємопов'язані між собою та в комплексі зумовлюють зниження інвестиційної активності в аграрному секторі, що потребує впровадження системних заходів для стабілізації ситуації та підвищення доступності кредитування.

Однією з ключових проблем сучасного кредитування аграрного сектору є суттєве зростання кредитних ризиків, безпосередньо пов'язаних із воєнними діями на території України. Війна призвела до масштабних руйнувань виробничих потужностей, що унеможливлює нормальне функціонування багатьох підприємств та знижує їхню здатність генерувати доходи для обслуговування боргових зобов'язань. Значна частина сільськогосподарських земель зазнала мінування [70], що не лише обмежує їх використання у виробничому процесі, а й потребує додаткових витрат на розмінування та відновлення. Це створює довгострокові ризики для банків, адже навіть після завершення бойових дій відновлення продуктивності земель вимагатиме часу та значних інвестицій.

Не менш важливим чинником є перебої у логістичних ланцюгах. Зруйнована транспортна інфраструктура, блокування портів та складнощі з експортом продукції призводять до того, що аграрні підприємства втрачають доступ до традиційних ринків збуту. Внаслідок цього знижується їхня ліквідність, а отже, зростає ймовірність неповернення кредитів. Для банків це означає збільшення частки проблемної заборгованості у кредитних портфелях, що змушує їх формувати додаткові резерви під можливі втрати. Такий процес негативно впливає на фінансову стійкість банківської системи загалом, адже резервування зменшує обсяг ресурсів, доступних для нових кредитних операцій.

У результаті фінансові установи змушені більш жорстко підходити до відбору позичальників. Кредитні комітети банків посилюють вимоги до фінансової звітності, ретельніше перевіряють бізнес-плани та прогнозні показники підприємств, а також вимагають додаткових гарантій чи застави. Це обмежує доступ аграрних підприємств до фінансування, особливо тих, що постраждали від війни і не можуть продемонструвати стабільні фінансові результати. Таким чином, навіть ті господарства, які мають потенціал для відновлення та розвитку, стикаються з труднощами у залученні кредитних ресурсів.

Ситуація ускладнюється тим, що банки змушені враховувати не лише традиційні фінансові ризики, а й нові фактори, пов’язані з воєнними діями. До них належать ризики фізичного знищення активів, ризики втрати доступу до земельних ресурсів, ризики перебоїв у постачанні пального та добрив, а також ризики коливання валютного курсу, які посилюються в умовах економічної нестабільності. Усі ці чинники формують комплексний кредитний ризик, який значно перевищує рівень, характерний для мирного часу.

Особливо складною є ситуація для малих та середніх агропідприємств. Вони часто не мають достатнього рівня фінансової стійкості, стабільної кредитної історії чи ліквідних активів, які могли б бути використані як застава. У мирний час такі підприємства могли розраховувати на підтримку через програми мікрокредитування або державні гарантії, однак у воєнних умовах навіть ці механізми працюють із перебоями. Це призводить до того, що саме ті господарства, які найбільше потребують фінансової підтримки для виживання та відновлення, стикаються з найбільшими труднощами у доступі до кредитних ресурсів.

Додатковим обмеженням виступає недостатній обсяг довгострокових кредитних ресурсів у банківській системі. Більшість фінансових установ намагаються зосереджуватися на короткострокових позиках, які мають менший рівень ризику та швидше повертаються. Проте аграрний сектор потребує саме довгострокових інвестицій для модернізації техніки, впровадження інноваційних технологій та відновлення виробничої інфраструктури. Відсутність таких ресурсів знижує

можливості інвестиційного розвитку галузі та стримує її потенціал у післявоєнний період.

Нестабільність заставного забезпечення є однією з найбільш критичних проблем у сфері кредитування аграрного сектору в умовах війни. Традиційно застава виступає ключовим елементом у системі кредитних відносин, адже вона гарантує банку можливість компенсувати втрати у випадку неповернення позики. Проте в умовах воєнних дій цей механізм значною мірою втрачає свою ефективність. Значна частина сільськогосподарських активів розташована в зонах підвищеного ризику або на тимчасово окупованих територіях, що суттєво знижує їх ліквідність і ринкову вартість. Землі, які могли б виступати заставою, часто перебувають у стані мінування чи руйнування, а отже, не можуть бути використані у виробничому процесі та не мають стабільної ринкової ціни.

Крім того, пошкодження майна, техніки та інфраструктури робить заставне забезпечення менш надійним для банків. Трактори, комбайни, склади та інші виробничі об’єкти, що традиційно використовувалися як предмет застави, можуть бути знищені або пошкоджені внаслідок бойових дій. Це означає, що навіть у випадку дефолту позичальника банк не має гарантії отримати компенсацію за рахунок реалізації застави. Відповідно, кредитні установи змушені переглядати власну політику щодо забезпечення кредитів, підвищуючи вимоги до позичальників та вимагаючи додаткових гарантій.

У практиці це проявляється у зменшенні обсягів кредитування та посиленні умов отримання позик. Банки дедалі частіше відмовляють аграрним підприємствам у фінансуванні через високий рівень ризику, або ж пропонують кредити на менш вигідних умовах – із підвищеними відсотковими ставками та скороченими термінами погашення. Для аграрного сектору це означає обмеження доступу до фінансових ресурсів, що ускладнює процес відновлення виробництва та інвестиційного розвитку.

Обмеженість державної підтримки аграрного сектору в умовах війни є однією з найбільш відчутних проблем, що стримує розвиток кредитування та інвестиційної активності. Попри наявність окремих програм пільгового кредитування та державних гарантій, їх масштаби залишаються недостатніми для повного задоволення потреб

галузі. Держава намагається компенсувати високі ризики шляхом часткового покриття кредитних зобов’язань або субсидування відсоткових ставок, проте такі заходи охоплюють лише обмежене коло підприємств, переважно середніх та великих, тоді як значна кількість малих фермерських господарств залишається поза системою підтримки. Це створює нерівномірність доступу до фінансових ресурсів та поглиблює дисбаланс у розвитку аграрного сектору.

Додатковим чинником є обмеженість бюджетних ресурсів. В умовах війни державні фінанси зазнають надмірного навантаження, адже значна частина коштів спрямовується на оборону, соціальні виплати та відновлення критичної інфраструктури. Це обмежує можливості уряду щодо розширення програм підтримки аграріїв. Навіть ті програми, які функціонують, часто мають короткостроковий характер і не забезпечують стабільності фінансування у довгостроковій перспективі. Відсутність системних рішень у сфері державної підтримки призводить до того, що аграрні підприємства змушені покладатися переважно на власні ресурси або шукати альтернативні джерела фінансування, що в умовах війни є надзвичайно складним завданням.

Важливо зазначити, що обмеженість державної підтримки негативно впливає на загальну ефективність кредитної системи. Банки, не маючи достатніх гарантій з боку держави, змушені самостійно покривати ризики, що призводить до підвищення вимог до позичальників та скорочення обсягів кредитування. У результаті аграрний сектор втрачає можливість залучати необхідні інвестиції для модернізації виробництва, впровадження інноваційних технологій та відновлення зруйнованої інфраструктури. Це, своєю чергою, знижує конкурентоспроможність українських аграріїв на світових ринках та обмежує їхній потенціал у післявоєнний період.

Узагальнюючи викладені проблеми кредитування аграрного сектору України в умовах війни, можна констатувати, що вони мають комплексний характер і взаємопов’язані між собою. Усі ці чинники формують середовище високої невизначеності, яке стримує інвестиційний розвиток аграрного сектору.

Разом із тим, наявність таких проблем відкриває перспективи для пошуку нових рішень та формування сучасної моделі кредитування аграрного сектору в умовах

післявоєнного відновлення. Трансформація моделі фінансування аграрного сектору в умовах післявоєнного відновлення базується на синергії чотирьох ключових напрямів, кожен з яких спрямований на подолання системних ризиків та інтеграцію України у світовий фінансовий простір.

Рис.3.4 Основні перспективи кредитування АСУ

Джерело: складено авторкою за матеріалами [44]

Впровадження європейських моделей державного та портфельного гарантування передбачає адаптацію практик ЄС, де значну частку кредитних ризиків бере на себе держава або спеціалізовані фонди. Це дозволяє банкам знижувати вимоги до застави та розширювати доступ аграрних підприємств до фінансування. За даними Європейського інвестиційного фонду [11], портфельні гарантії у країнах ЄС покривають до 50-70% кредитних ризиків, що забезпечує стабільність навіть у періоди економічної турбулентності. Для України інтеграція таких моделей означатиме підвищення довіри банків до агросектору та зростання обсягів кредитування.

Спеціалізація та еволюція програм пільгового кредитування полягає у поступовому переході від універсальних схем до більш вузько спрямованих інструментів, орієнтованих на конкретні сегменти агробізнесу - малих фермерів,

кооперативи, виробників органічної продукції чи експортерів. В Україні програма «5-7-9%» вже стала базовим інструментом, але її подальша еволюція може передбачати диференціацію ставок залежно від виду діяльності та рівня ризику.

Посилення ролі міжнародних фінансових інституцій (МФО) та інтеграція в систему МВФ відкриває для агросектору доступ до дешевих ресурсів і гарантійних механізмів. Світовий банк, ЄБРР та МВФ активно фінансують проєкти у сфері сільського господарства, спрямовані на модернізацію виробництва та розвиток інфраструктури. За даними Світового банку, у 2024 році обсяг фінансування аграрних проєктів у країнах Східної Європи перевищив 2,5 млрд доларів США [19]. Для України це означає можливість залучення довгострокових кредитів із низькою ставкою та використання міжнародних гарантій для зниження ризиків.

Цифровізація ризик-менеджменту та Precision Credit Scoring є сучасним напрямом, що базується на використанні великих даних, супутникового моніторингу та алгоритмів машинного навчання. Це дозволяє банкам оцінювати кредитоспроможність аграрних підприємств не лише за фінансовими показниками, а й за станом ґрунтів, урожайністю, кліматичними ризиками та ефективністю використання ресурсів. Для України впровадження Precision Credit Scoring означатиме прозорість кредитних рішень, зменшення суб’єктивності та підвищення доступності фінансування для малих і середніх фермерів.

У сучасних умовах післявоєнного відновлення аграрного сектору України важливим напрямом удосконалення кредитної політики стає інтеграція принципів ESG-стандартів (Environmental, Social, Governance), які вже набули статусу обов’язкових у країнах Європейського Союзу. Їхня цінність полягає у тому, що вони дозволяють банкам та інвесторам оцінювати не лише фінансові показники аграрних підприємств, а й екологічні, соціальні та управлінські аспекти їхньої діяльності.

Екологічний вимір передбачає врахування впливу виробництва на довкілля, використання ресурсозберігаючих технологій та адаптацію до кліматичних ризиків. Соціальний вимір охоплює забезпечення зайнятості у сільських громадах, дотримання стандартів безпеки праці та розвиток кооперативних форм господарювання. Управлінський вимір зосереджується на прозорості корпоративного

управління, відповідальності менеджменту та дотриманні антикорупційних практик [7].

Впровадження ESG-скорингу у кредитну практику українських банків означатиме зменшення ризиків неповернення позик завдяки ранньому виявленню екологічних та соціальних загроз, підвищення довіри міжнародних інвесторів, які дедалі частіше орієнтуються на «зелені» та соціально відповідальні проєкти, а також інтеграцію українського агросектору у європейську фінансову систему. Такий підхід уже застосовується в практиці провідних українських банків, які співпрацюють із міжнародними фінансовими інституціями та прагнуть відповідати європейським вимогам. Таким чином, ESG-стандарти стають не лише інструментом управління ризиками, а й стратегічним чинником підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору України на світових ринках, забезпечуючи його стійкий розвиток у довгостроковій перспективі.

Отже, для України перспективи розвитку кредитування аграрного сектору полягають у комплексному поєднанні державної підтримки, міжнародної допомоги та інноваційних фінансових рішень. Впровадження гарантійних фондів, розширення програм пільгового кредитування, залучення ресурсів міжнародних інституцій та цифровізація процесів оцінки ризиків дозволять створити стійку фінансову екосистему. Це не лише стабілізує банківську систему, а й забезпечить аграрним підприємствам необхідні ресурси для відновлення та сталого розвитку в післявоєнний період.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі здійснено комплексне дослідження світового досвіду фінансування агробізнесу, ідентифіковано деструктивні чинники та бар'єри на вітчизняному ринку агрокредитування в умовах воєнного стану, а також обґрунтовано стратегічні вектори розбудови стійкої фінансової екосистеми для післявоєнного відновлення аграрного сектору України.

Глобальний досвід країн-лідерів аграрного ринку, таких як Китай, Індія, США, Бразилія та країни ЄС, демонструє глибоку специфікацію архітектури фінансової підтримки сільського господарства, що коливається від тотального урядового контролю до складних ринкових систем страхування приватного капіталу. Для України найбільш релевантною визначено європейську модель, яка базується на філософії Спільної аграрної політики та мінімізує кредитні ризики через систему прогнозованих дотацій, цільових грантів на модернізацію та «зелений» перехід. Такий підхід перетворює агровиробників на стабільних і надійних позичальників для комерційних банків, що дозволяє залучати капітал за мінімальними відсотковими ставками.

Сучасне вітчизняне середовище кредитування аграрного сектору охарактеризовано як зону високої невизначеності та мультиплікативного прояву ризиків. Домінуючими проблемами, що стримують інвестиційну активність та обмежують доступ фермерів до капіталу (особливо в сегменті малих та середніх підприємств), визначено суттєве зростання комплексного кредитного ризику через фізичне руйнування активів та мінування земель, критичну девальвацію та нестабільність традиційного заставного забезпечення, логістичні блокади експорту, а також фінансову обмеженість і нерівномірність наявних програм державної підтримки в умовах надмірного навантаження на бюджет країни.

Трансформація вітчизняної моделі фінансування агросектору на шляху до післявоєнного відродження має базуватися на інтеграції чотирьох фундаментальних інноваційних векторів. По-перше, необхідна адаптація європейських інструментів

гарантування шляхом впровадження портфельних та державних гарантійних фондів, що дозволить нівелювати заставний бар'єр та лібералізувати вимоги комерційних банків до позичальників. По-друге, важлива еволюція пріоритетних держпрограм і поступовий перехід від універсальних схем типу «Доступні кредити 5-7-9%» до високосегментованих, нішевих інструментів фінансування кооперативів, дрібного фермерства, переробки та виробників органічної продукції. По-третє, стратегічним кроком є масштабування співпраці з міжнародними фінансовими інституціями (Світовим банком, ЄБРР, МВФ) для залучення довгострокового фінансового ресурсу та зниження базових процентних ставок. По-четверте, вимагається цифровізація ризик-менеджменту через інтеграцію систем точного кредитного скорингу (Precision Credit Scoring) на основі технологій Big Data, алгоритмів машинного навчання та супутникового моніторингу полів, що мінімізує суб'єктивізм оцінки.

Невід'ємною складовою модернізації кредитної політики комерційних банків в Україні має стати розгортання систем оцінки позичальників за критеріями екологічної, соціальної та управлінської відповідальності (ESG-скоринг). Впровадження цих стандартів у кредитну практику дозволить не лише ефективно здійснювати раннє виявлення специфічних природно-кліматичних та операційних загроз, а й відкриє вітчизняному агробізнесу безперешкодний доступ до міжнародних ринків капіталу та цільового «зеленого» фінансування, прискорюючи інституційну інтеграцію України у європейський економічний простір.

Таким чином, розв'язання наявних воєнних протиріч та вихід на траєкторію сталого післявоєнного розвитку аграрного сектору України лежить у площині відмови від ретроспективних банківських підходів на користь інноваційної фінансової екосистеми, що поєднує гнучкі державні гарантії, цифрові технології ризик-менеджменту та світові стандарти сталого розвитку.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження зроблено наступні висновки.

1. Обґрунтовано теоретичні засади функціонування аграрного сектору як складної багаторівневої системи, що об’єднує виробництво сільськогосподарської продукції, ресурсне забезпечення, переробку, логістику та збут. Доведено, що його життєдіяльність ґрунтується на безперервному русі матеріальних і фінансових потоків, а кредитування виступає стратегічно важливим механізмом підтримання виробничого циклу й забезпечення ліквідності підприємств. Як ключовий елемент національної економіки, агросектор гарантує продовольчу безпеку держави, формує значну частку ВВП, валютних експортних надходжень та забезпечує зайнятість населення. При цьому специфіка галузі характеризується підвищеним рівнем мультиплікативних ризиків, зумовлених сезонністю, жорсткою залежністю від природно-кліматичних умов, коливаннями ринкової кон’юнктури, логістичними обмеженнями та деструктивними наслідками воєнного стану, що робить доступ до банківського капіталу першочерговою умовою для збереження безперервності господарської діяльності агровиробників.

2. Визначено особливості нормативно-правового забезпечення галузі та встановлено, що в Україні сформована багаторівнева система регулювання, яка охоплює норми цивільного і банківського законодавства, спеціалізовані аграрні закони, державні програми фінансової підтримки та регуляторні вимоги Національного банку України. З'ясовано, що в умовах воєнного стану провідну роль у забезпеченні доступності капіталу відіграють державні антикризові механізми, зокрема програма «Доступні кредити 5-7-9 %» та інструменти надання державних гарантій на портфельній основі, які дозволяють ефективно розподіляти ризики між бюджетом та фінансовими установами. Додатково доведено, що вагомий вплив на розвиток системи фінансування здійснюють міжнародні фінансові організації та інституції розвитку (FAO, IFAD, ЄБРР, ЄІБ), чиї програми спрямовані на нівелювання воєнних викликів, модернізацію інфраструктури, підвищення

конкурентоспроможності вітчизняного агробізнесу та його послідовну інституційну інтеграцію до європейського економічного простору.

3. Здійснений моніторинг макроекономічних параметрів розвитку аграрного сектору України за 2021-2025 роки виявив глибоку трансформацію та адаптацію галузі до умов повномасштабної війни. Через значні інфраструктурні втрати, мінування та окупацію частину сільськогосподарських угідь прямий внесок сільського господарства у структуру ВВП країни скоротився з 11,05% у 2021 році до 8,8% у 2025 році на тлі стрімкого зростання оборонного сектору. Водночас у зовнішній торгівлі зафіксовано суттєве зростання питомої ваги агропродукції в загальному експорті з 40,7% у 2021 році до 56,0% у 2025 році (із піком у 62,5% у 2024 р.). Така динаміка, що супроводжувалася падінням обсягів валового збору зернових та олійних до 75,0 млн т та скороченням посівних площ до 23,0 млн га у 2025 році, підтверджує вищу життєздатність агробізнесу порівняно з іншими промисловими секторами. У поєднанні з гострим 30%-м кадровим дефіцитом на ринку праці це зумовлює критичну залежність аграріїв від доступності банківського капікалу.

4. Оцінювання фінансово-господарської діяльності установи засвідчило успішну адаптацію німецької моделі «хаус-банку» для малого та середнього бізнесу до умов тривалої макроекономічної турбулентності, що дозволило банку міцно утримувати 5-те місце на ринку з часткою 9,1% в агросегменті. Загальний обсяг зобов'язань банку зріс до 36,79 млрд грн станом на початок 2026 року за абсолютної автономності від рефінансування НБУ та здорового спирання на кошти юридичних осіб МСБ. Своєчасна докапіталізація статутного фонду до 1,92 млрд грн з боку іноземних акціонерів (ProCredit Holding AG) сформувала надійний капітальний буфер для покриття воєнних ризиків, забезпечивши стрімке розширення чистих активів до 49,58 млрд грн та планове відновлення чистих кредитних вкладень до 28,16 млрд грн із домінуванням позик АПК.

5. З'ясування прикладних методів аналізу кредитоспроможності аграрних підприємств довело, що стабільна якість кредитного портфеля установи та планомірне зниження обсягів резервів під очікувані збитки до рівня 2,09 млрд грн на початку 2026 року є прямим результатом імплементації проактивного ризик-

менеджменту. В операційну діяльність банку інтегровано трирівневий географічний фільтр, узгоджений з офіційними наказами Мінреінтеграції України. Цей інструмент дозволяє чітко диференціювати скоринг позичальників: застосовувати стандартний фінансовий аналіз у безпечній «зеленій» зоні; вводити суворі дисконти до прогнозних грошових потоків (Cash Flow) та вимагати додаткові державні гарантії у прифронтовій «жовтій» зоні; а також повністю блокувати ліміти й переходити до антикризової реструктуризації у «червоній» зоні активних бойових дій.

6. Узагальнення світового досвіду кредитування аграрного сектору дозволило встановити, що найефективніші моделі фінансування базуються на паритетному поєднанні державних гарантій, страхових інструментів, портфельних механізмів та цифрового моніторингу. У той час як Китай та Індія орієнтуються на масштабне державне фінансування та підтримку дрібних фермерів, а США й Бразилія спираються на тісну інтеграцію приватного капіталу з потужними експортними програмами, європейська модель фокусується на системі погектарних субсидій, грантів та суворих екологічних стандартів Спільної аграрної політики (САР). Для України найбільш релевантним визначено саме європейський досвід, оскільки він гармонійно поєднує стабільну фінансову підтримку виробників із передовими інструментами мінімізації ризиків, що повністю відповідає стратегічному курсу інтеграції країни у європейський фінансовий простір.

7. Обґрунтування ключових проблем та перспектив кредитування аграрного сектору України у післявоєнний період довело, що успішне подолання воєнних бар'єрів у вигляді високих безпекових ризиків, втрати інфраструктури та дефіциту довгострокової ліквідності потребує комплексної модернізації систем банківського оцінювання на основі імплементації ESG-критеріїв відповідно до стандартів ЄС та вимог НБУ. Оскільки екологічні, соціальні та управлінські чинники безпосередньо коригують параметри очікуваних кредитних збитків, впровадження інструментів точного цифрового ESG-скорингу (що є частиною стратегії Green Finance в АТ «ПроКредит Банк») дозволить трансформувати високу невизначеність аграрної галузі в керовані та прогнозовані параметри. Це закладе надійний фундамент для побудови інноваційної фінансової екосистеми, що поєднає гнучкі державні гарантії, програми

пільгового фінансування МФО та цифрові технології моніторингу для сталого поствоєнного відродження АПК.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Agricultural Risk Management Systems. *OECD* . URL: https://oecd.org (дата звернення 11.05.2026)

2. Agriculture Risk Management. *World Bank*. URL: https://worldbank.org (дата звернення 11.05.2026)

3. Annual Report 2025. *ProCredit Holding AG*. URL: https://www.procredit-holding.com (дата звернення 11.05.2026)

4. Copernicus for Agriculture: Monitoring and Verification Tools. *ESA*. URL: https://esa.int (дата звернення 11.05.2026)

5. Credit Ratings for ProCredit Bank. *Fitch Ratings*.URL: https://www.fitchratings.com (дата звернення 11.05.2026)

6. Davis J.H., Goldberg R.A. A Concept of Agribusiness. Boston: Harvard Graduate School of Business Administration, Division of Research, 1957. 136 p.

7. ESG Risk Management and Creditworthiness Assessment. *European Banking Authority*.URL: https://eba.europa.eu (дата звернення 11.05.2026)

8. EU Earth Observation Programme: Agriculture Applications. *Copernicus.* URL: https://copernicus.eu (дата звернення 11.05.2026)

9. European Commission. The Common Agricultural Policy (CAP): Risk Management Instruments. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu (дата звернення 11.05.2026)

10. Fiscal Risk Toolkit. *International Monetary Fund*. URL: https://www.imf.org (дата звернення 11.05.2026)

11. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Ukraine's agriculture: FAO sets out a three-year emergency and early recovery plan. URL: https://www.fao.org/europe/news/detail/ukraine-s-agriculture--fao-sets-out-a-three-year-emergency-and-early-recovery-plan/ (дата звернення: 16.05.2026).

12. Integrated Administration and Control System (IACS): CAP Instruments. *European Commission*.URL: https://ec.europa.eu (дата звернення 11.05.2026)

13. International Fund for Agricultural Development (IFAD). Ukraine: Country operations. URL: https://www.ifad.org/en/w/countries/ukraine (дата звернення: 29.05.2026).

14. Invest EU Guarantees.*EIF*.URL: https://engage.eif.org/investeu/guarantees (дата звернення 11.05.2026)

15. Official Programs and Guarantees for SMEs. *Bpifrance*. URL: https://bpifrance.fr (дата звернення 11.05.2026)

16. Pylypenko, D., Shevchenko, N., & Pylypenko, M. (2025). Economic risks of agricultural enterprises in Ukraine: Analysis of threats and mitigation strategies to ensure financial security. *Economic Forum.* 2025. Vol. 15, No. 1. P. 58-73. DOI: https://doi.org/10.62763/ef/1.2025.

17. Risk Management in Agriculture. *Food and Agriculture Organization of the United Nations.* URL: https://fao.org (дата звернення 11.05.2026)

18. Understanding the Performance of Machine Learning Models in Credit Risk. *European Banking Authority*. URL:https://eba.europa.eu/sites/default/files/document_library/About%20Us/EBA%20Research%20Workshops/2020/Papers/936774/2.2%20Understanding%20the%20performance%20of%20machine%20learning%20models.pdf (дата звернення 11.05.2026)

19. World Bank Group, Government of Ukraine, European Commission. Ukraine – Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3). URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf (дата звернення 11.05.2026)

20. World Bank, FAO. Impact of the war on agriculture and food security in Ukraine. 2023.

21. Аграрний сектор України: виклики та перспективи розвитку. НІСД. URL: https://niss.gov.ua (дата звернення 11.05.2026)

22. Агроекспорт України у 2025 році: $22,5 млрд та 56% від загального експорту. *Forbes.* URL: https://forbes.ua (дата звернення 11.05.2026)

23. Аналіз експортної логістики агросектору України: виклики війни. Український клуб аграрного бізнесу. URL : https://ucab.ua/ (дата звернення 11.05.2026)

24. Аналітика аграрного сектору України. УКАБ. URL: https://ucab.ua (дата звернення 11.05.2026)

25. Аналітичний огляд структури аграрного сектора України в контексті європейської інтеграції. *APD Ukraine*.URL: https://www.apdukraine.de/fileadmin/user_upload/APD_Bericht_UA_251029_OS_FINA.pdf (дата звернення 11.05.2026)

26. Андрос С.В. Фінансово-кредитні інструменти забезпечення динамічного розвитку підприємств агропромислового комплексу в умовах повоєнного відновлення України. *Economic Journal*. URL: https://doi.org/10.15276/EJ.04.2024.1 (дата звернення 11.05.2026)

27. Білоченко А.М. Кредитування аграрних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 48. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-3 (дата звернення: 17.05.2026).

28. В Україні зростають зарплати агрономів і механізаторів. *SuperAgronom.* URL: https://superagronom.com/news/22393-zarplati-v-silskomu-gospodarstvi-zrostayut-lidiruyut-agronomi-ta-mehanizatori (дата звернення: 23.05.2026).

29. Валовий внутрішній продукт (ВВП) України. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ).URL: https://nabu.ua/ua/vvp-2.html (дата звернення: 16.05.2026).

30. Віктор Канцурак: Внаслідок повномасштабної війни було знищено близько 30% усього потенціалу агросектору, майже 20% сільськогосподарських земель окуповано. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: https://minagro.gov.ua/news/viktor-kantsurak-vnaslidok-povnomasshtabnoi-viiny-bulo-znyshcheno-blyzko-30-usoho-potentsialu-ahrosektoru (дата звернення 11.05.2026)

31. Гадзало Я. М., Саблук П. Т., Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я., Федоров М. М. Аграрна реформа в Україні, її наукове забезпечення, результативність. *Економіка АПК*. 2021. № 7. С. 6-15.

32. Гладій М. В., Лузан Ю. Я. Кредитування в системі аграрних трансформацій України. Економіка АПК. URL: https://doi.org/10.32317/2221-1055.202008031 (дата звернення 11.05.2026)

33. Глобальний агроекспорт. *World Bank Ukraine.* URL : https://worldbank.org.ua/3864-globalniy-agroeksport.html (дата звернення 11.05.2026)

34. Дефіцит кадрів в аграрній галузі України досяг критичного рівня – близько 30%. *Latifundist*. URL: https://latifundist.com (дата звернення 11.05.2026)

35. Дія.Бізнес. Стартувала програма з надання модульних зерносховищ українським фермерам. URL: https://business.diia.gov.ua/news/startuvala-prohrama-z-nadannia-modulnykh-zernoskhovyshch-ukrainskym-fermeram (дата звернення: 16.05.2026)

36. Доманецький І., Маслак О., Яковенко Я., Маслак М., Гришко Н. Агропромисловий комплекс та економічна безпека України: стратегічний вектор європейської інтеграції. Економіка АПК. Том 32, № 6, 2025. DOI: https://doi.org/10.32317/ekon.apk/6.2025.34 (дата звернення: 23.05.2026)

37. Експорт агропродукції у 2020-2025 рр.: офіційні повідомлення. Міністерство економіки України. URL: https://www.me.gov.ua (дата звернення 11.05.2026)

38. Збитки, втрати та потреби сільського господарства України через повномасштабне вторгнення. Міністерство аграрної політики та продовольства України / KSE. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf (дата звернення 11.05.2026)

39. Зборровська О. В. Сучасний стан та перспективи банківського кредитування підприємств АПК. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. URL: https://journal.udau.edu.ua/assets/files/104.2/6.pdf (дата звернення: 17.05.2026)

40. Звіт про фінансову стабільність. Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2023-roku (дата звернення 11.05.2026)

41. Кабінет Міністрів України. Постанова «Про внесення змін до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва» від 9 березня 2022 р. № 245. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/245-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 13.05.2026)

42. Кабінет Міністрів України. Постанова «Про затвердження Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва» від 24 січня 2020 р. № 28. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text (дата звернення: 13.05.2026)

43. Кабінет Міністрів України. Постанова «Про затвердження Порядку надання державних гарантій на портфельній основі» від 14 липня 2021 р. № 723. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723-2021-%D0%BF#Text (дата звернення: 13.05.2026)

44. Ключові виклики для аграрного сектору та основні завдання. НІСД. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/klyuchovi-vyklyky-dlya-ahrarnoho-sektoru-ta-osnovni-zavdannya (дата звернення 11.05.2026)

45. Кредитне забезпечення аграрних підприємств в умовах повоєнного відновлення України. Економіка та суспільство. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/7638/7613 (дата звернення: 17.05.2026)

46. Кредитні ризики та їх правове регулювання. Вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. URL: https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/288620/282277 (дата звернення: 17.05.2026)

47. Кропивко М., Лупенко Ю.О. Агрохолдинги в Україні та посилення соціальної спрямованості їх діяльності. Економіка АПК. 2013. № 5. С. 3-12.

48. Кропивко М.Ф. Організаційно-економічні основи управління агропромисловим виробництвом. НААН України.URL: http://agrovisnyk.ua (дата звернення 11.05.2026)

49. Лупенко Ю.О., Месель-Веселяк В.Я. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. Київ. ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2012. 182 с.

50. Методи оцінки кредитоспроможності аграрних підприємств. НАСОА.URL: https://irb.nasoa.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e4421747-b868-4c69-932e-6bcd137c4c60/content (дата звернення 11.05.2026)

51. Олійник О. В. Особливості залучення кредитних ресурсів підприємствами аграрної сфери. *Вісник ХНТУСГ*. URL: https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/3bc98b60-4855-4d2c-bfcf-e887f81a9744/content (дата звернення: 17.05.2026)

52. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua (дата звернення 11.05.2026)

53. Офіційний сайт АТ «ПроКредит Банк». URL:https://www.procreditbank.com.ua (дата звернення 11.05.2026)

54. Офіційний сайт Інститут обліку і фінансів.URL: https://www.old.iogu.gov.ua (дата звернення: 11.05.2026)

55. Посівна кампанія 2025: структура посівних площ. *Kurkul.* URL: https://kurkul.com (дата звернення 11.05.2026)

56. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14 (дата звернення: 14.05.2026)

57. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 723 : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.03.2022 р. № 235. Офіційний вісник України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/235-2022-%D0%BF (дата звернення: 14.05.2026)

58. Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку : Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15 (дата звернення: 14.05.2026)

59. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : Постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 р. № 23. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_23 (дата звернення: 14.05.2026)

60. Про селянське (фермерське) господарство : Закон України від 20.12.1991 р. № 563-XII. (в редакції від 07.05.2022) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-12 (дата звернення: 14.05.2026)

61. Програма «Доступні кредити 5-7-9%». Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua (дата звернення 11.05.2026)

62. Програми підтримки агробізнесу в Україні. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). URL: https://www.ebrd.com (дата звернення 11.05.2026)

63. Реєстр банків та наглядові показники. Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua (дата звернення 11.05.2026)

64. Рівень непрацюючих кредитів (NPL). НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ua/stability/npl (дата звернення 11.05.2026)

65. Розвиток форм господарювання в сільському господарстві: проблеми і рішення. ННЦ «ІАЕ», 2018. 256 с.

66. Саблук П.Т., Лупенко Ю.О., Месель-Веселяк В.Я. Аграрна реформа в Україні. Київ: ІАЕ, 2005. 412 с.

67. Сільське господарство України: статистичний збірник. Держстат. URL: https://ukrstat.gov.ua (дата звернення 11.05.2026)

68. Статистика банків України. Міністерство фінансів України URL : https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/2025-12/ (дата звернення 11.05.2026)

69. Статистика: ВВП України. Ecofin. URL: https://ecofin.in.ua/statistics/gdp (дата звернення: 06.06.2026).

70. Суцільне мінне поле: скільки територій України забруднено мінами та нерозірваними снарядами. ТСН.URL: https://tsn.ua/ukrayina/sutsilne-minne-pole-skilky-terytoriy-ukrayiny-zabrudneno-minamy-ta-nerozirvanymy-snariadamy-2898989.html (дата звернення 11.05.2026)

71. Сучасні механізми кредитування аграрного сектору України. Економіка та суспільство. URL:https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2186/2113 (дата звернення 11.05.2026)

72. Тулуш Л. Д., Заєць О. О. Кредитне забезпечення аграрних підприємств в умовах повоєнного відновлення. Економіка та суспільство.2025. Вип. 77. Ужгород: Видавництво УжНУ.

73. У листопаді Україна експортувала 5 млн тонн агропродукції. *AgroTimes*.URL: https://agrotimes.ua/agromarket/u-lystopadi-ukrayina-eksportuvala-5-mln-tonn-agroprodukcziyi/ (дата звернення 11.05.2026)

74. Україна у 2024 році експортувала агропродукції на $24,5 млрд, що є другим результатом після рекорду 2021-го. *Forbes.* URL: https://forbes.ua/news/ukraina-u-2024-rotsi-eksportuvala-agroproduktsii-na-245-mlrd-shcho-e-drugim-rezultatom-pislya-rekordu-2021-go-03012025-26034(дата звернення 11.05.2026)

75. Фінансування енергоефективних та «зелених» проектів в Україні. *Європейський інвестиційний банк (ЄІБ).* URL: https://www.eib.org (дата звернення 11.05.2026)

76. Цивільний кодекс України: Закон України № 435-IV від 16.01.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 13.05.2026)

77. Частка агросектору у ВВП України. AgroTimes. URL: https://agrotimes.ua (дата звернення 11.05.2026)

78. Чигрин О., Івахненко О. Банківське кредитування аграрного сектора економіки України.*Galician Economic Journal*. URL: http://galicianvisnyk.tntu.edu.ua (дата звернення 11.05.2026)

79. Яроменко О.В., Логвиненко І.П., Миронець Н.Р. Суспільно-географічні аспекти розвитку агропромислового комплексу України в період 2005-2025 років. Acta Academiae Beregsasiensis: Geographica et Recreatio.2025.№ 4.DOI: https://doi.org/10.32782/2786-5843/2025-4-4 (дата звернення: 23.05.2026)